

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 30/2010 vp

Hallituksen esitys valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskeväksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 24 päivänä maaliskuuta 2010 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskeväksi lainsäädännöksi (HE 17/2010 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 30/2010 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja, osastopäällikkö Jarmo Littunen ja lainsäädäntöneuvos Ulla Mohell, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Antti Simanainen, sisäasiainministeriö
- lääkintöneuvos Maria Vuorilehto, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- valtiosyyttäjä Mika Illman, Valtakunnan-syyttäjänvirasto

- poliisitarkastaja Ari-Pekka Calin, Poliisihallitus
- erityisasiantuntija Annamari Räisänen, Rikosseuraamuslaitos
- kehitysjohtaja Kirsti Kuivajärvi, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö
- aluejohtaja Katri Järvinen, Etelä-Suomen rikosseuraamusalue
- johtaja Tuula Tarvainen, Laukaan vankila / Jyväskylän yhdyskuntaseuraamustoimisto
- erityisasiantuntija Irmeli Salakka, Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimi
- puheenjohtaja Jari Tuomela, Vankilavirkailijain Liitto VVL ry
- toimitusjohtaja Olavi Kaukonen, A-klinikkasäätiö
- verksamhetsutvecklare Jan Bungerfeldt, Kriminalvården (Norrköping)
- professori (emeritus) Pekka Koskinen
- professori Pekka Viljanen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue
- Länsi-Suomen rikosseuraamusalue
- Suomen Kuntaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia ja säädettäväksi laki valvontarangaistuksesta. Lisäksi muutettaisiin eräitä asiaan liit-

tyviä muita lakeja. Käyttöön otettaisiin uusi rikosoikeudellinen seuraamus, jonka nimeksi tulisi valvontarangaistus. Ehdotettava rangaistus-

tus suoritettaisiin vapaudessa, mutta tuomittua valvottaisiin rangaistuksen aikana sekä teknisin välinein että muilla tavoin.

Valvontarangaistuksen pääasiallisena sisältönä olisi velvollisuus noudattaa yksilöllisesti suunniteltua, toimintavelvollisuuden sisältävää päiväohjelmaa sekä velvollisuus noudattaa määriteltäviä liikkumisvapauden rajoituksia. Tuomittu olisi velvollinen pysyttelemään rangaistuksen suorittamiseen hyväksytyssä asunnossa aina silloin, kun hänellä ei ole toimeenpanosuunnitelmassa määriteltäviä perustetta poistua asunnosta. Valvontarangaistus edellyttäisi tuomitulta myös ehdotonta päihteettömyyttä.

Valvontarangaistus voitaisiin tuomita enintään kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta, jos yhdyskuntapalvelun tuomitsemiselle olisi este, syytetyn arvioitaisiin suoriutuvan valvontarangaistuksesta ja muutkin rangaistuksen tuomitsemisen edellytykset täyttyisivät. Ankaruudeltaan valvontarangaistus asettuisi yhdyskuntapalvelun ja eh-

dottoman vankeuden väliin. Esimerkiksi aikaisemmat ehdottomat vankeusrangaistukset ja valvontarangaistukset saattaisivat muodostaa esteen valvontarangaistuksen tuomitsemiselle.

Valvontarangaistuksen sisältöä ja täytäntöönpanoa koskevat säännökset koottaisiin uuteen valvontarangaistuksesta annettavaan lakiin. Säännökset valvontarangaistuksen määräämisen edellytyksistä lisättäisiin rikoslakiin.

Valvontarangaistuksen ehtojen toistuva tai vakava rikkominen johtaisi rangaistuksen muuntamiseen ehdottomaksi vankeudeksi.

Esityksessä ehdotetaan myös sähköisten, vangin liikkumisen seuraamista helpottavien valvontamenetelmien käyttöönottoa avolaitoksissa. Sähköistä valvontaa ei käytettäisi kaikissa avolaitoksissa, vaan Rikosseuraamuslaitos päättäisi erikseen valvonnan käytöstä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011. Laki vankeuslain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä lokakuuta 2010.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Ehdotetulla lainsäädännöllä säädetään uudesta rikosoikeudellisesta seuraamuksesta, valvontarangaistuksesta. Valvontarangaistus on ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tuomittava rangaistus, joka suoritetaan vapaudessa, mutta tuomittua valvotaan täytäntöönpanon aikana teknisillä välineillä, esimerkiksi tuomitun nilkkaan kiinnitettävän pannan avulla, sekä muilla laissa säädettyillä tavoilla. Valvontarangaistus asettuu seuraamusjärjestelmässä yhdyskuntapalvelun ja ehdottoman vankeusrangaistuksen väliin.

Valvontarangaistuksen sisältönä on tuomitun velvollisuus noudattaa hänelle yksilöllisesti suunniteltua, toimintavelvollisuuden sisältävää päiväohjelmaa sekä velvollisuus noudattaa määriteltäviä liikkumisvapauden rajoituksia. Tuomittu on velvollinen pysyttelemään asunnossaan tai muussa rangaistuksen täytäntöönpanoon hyväksytyssä paikassa aina silloin, kun hänellä ei ole

rangaistuksen toimeenpanosuunnitelmassa määriteltäviä perustetta poistua sieltä. Lisäksi valvontarangaistukseen sisältyy ehdoton päihteiden käyttökielto.

Valvontarangaistus mahdollistaa tuomitun työ- tai opiskelupaikan säilyttämisen toisin kuin ehdoton vankeusrangaistus. Vaikka valvontarangaistuksen sisältöön kuuluukin olennaisena osana tuomitun velvollisuus pysytellä asunnossaan, lakivaliokunta korostaa sen tärkeyttä, että valvontarangaistukseen tuomitulla on työtä, hän opiskelee tai hänellä on muuta suunniteltua aktiivista toimintaa. Tämä vähentää syrjäytymisen riskiä ja ylläpitää tuomitun toimintakykyä ja sosiaalisia valmiuksia. Valvontarangaistus ei myöskään heikennä työssä käyvän tuomitun taloudellista asemaa samassa määrin kuin ehdottoman vankeusrangaistuksen suorittaminen. Se, että rangaistus suoritetaan yleensä kotona asuen, helpottaa tuomitun perhesuhteiden ja muiden sosiaalisten suhteiden säilymistä. Samalla myös

vältetään kosketus vankilan sisäiseen alakulttuuriin.

Valvontarangaistuksessa korostuu tuomitun oma motivaatio ja vastuu itsestään, halu muuttaa elämäntapoja, noudattaa annettuja sääntöjä ja toimia yhteistyössä viranomaisten kanssa. Näiden seikkojen vahvistuminen ehkäisee rikosentekijän uusimisiriskiä. Esityksen perusteluista ilmenee, että uusintarikollisuutta vähentävien toimintaohjelmien on osoitettu olevan vaikuttavampia vapaudessa kuin vankeudessa.

Esityksen mukaan esteen valvontarangaistuksen tuomitsemiselle voi muodostaa, muiden laissa mainittujen seikkojen ohella, rikoksen laatu. Esityksen perustelujen (s. 31/II) mukaan esimerkkinä voidaan mainita ensinnäkin rikokset, jotka ovat kohdistuneet samassa asunnossa asuvaan asuinkumppaniin tai muihin läheisiin, esimerkiksi pahoinpitely tai seksuaalirikos. Tällainen rikos muodostaa lähtökohtaisesti esteen valvontarangaistukseen tuomitsemiselle, vaikka asuinkumppani antaisikin suostumuksensa siihen. Esimerkkinä voidaan mainita myös rikokset, joissa rikosten tekemisen jatkaminen kotona tai asuinpaikasta käsin olisi helppoa. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi huumausainerikokset ja tietyt tieto- ja viestintärikokset. Törkeät henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset jäävät jo rangaistusasteikkonsa vuoksi valvontarangaistuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Joissakin tilanteissa, kuten rikoksen toistuvuuden takia, myös muiden henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten tuomitsemiselle voi olla laissa tarkoitettu este.

Rikosseuraamuslaitoksen on arvioitava tuomitun kyky suoriutua valvontarangaistuksesta ja muut valvontarangaistuksen tuomitsemisen edellytykset mahdollisimman tarkkaan etukäteen. Selvityksessä arvioidaan myös henkilön mahdollinen kuntoutuksen tai tukipalvelujen tarve. Vaikka valvontarangaistukseen liittyy ehdoton päihdeettömyysvaatimus, päihdeongelma ei kuitenkaan yksin aina johda soveltumattomuuteen. Tarvittaessa henkilölle voidaan rakentaa tukitoimia, jotka mahdollistavat rangaistuksen suorittamisen päihdeongelmasta huolimatta. Poikkihallinnollinen yhteistyö on tässä-

kin asiassa hyvin tärkeää. Lakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että vailla toimintakuntaa olevat, vaikeasti päihderiippuvaiset ja sosiaalisesti syrjäytyneet henkilöt jäävät valvontarangaistuksen ulkopuolelle.

Rikosseuraamusala huolehtii valvontarangaistuksen toimeenpanosta, valvonnasta ja niistä aiheutuvista kustannuksista. Esityksen perusteluissa on arvioitu valvontarangaistuksen käytön saavuttavan suunnitellun laajuutensa aikaisintaan vuonna 2012. Arvion mukaan täytäntöön pantavana olisi pysyvästi noin 130 valvontarangaistusta päivittäin. Täysimääräisenä sovellettavan rangaistuksen kokonaiskustannuksiksi esityksessä arvioidaan 2,8 miljoonaa euroa, jolloin valvontarangaistuksen asiakaspäivän kokonaiskustannukset olisivat noin 59 euroa. Lakivaliokunta tähdentää, että valvontarangaistuksen valmisteluun ja lähityönä tehtävään valvontaan tulee kohdentaa riittävät resurssit.

Esityksen lähtökohtana on, että valvontarangaistuksen käyttöönotosta ei synny kunnille lisäkustannuksia. Valvontarangaistus ei myöskään tuo kunnille uutta velvoitetta järjestää päihdehuolto- tai asumispalveluja. Valvontarangaistusta suorittavat ovat, kuten muutkin yhdyskuntaseuraamuksia suorittavat, normaalien kaikille kuntalaisille tarkoitettujen sosiaali- ja terveyspalvelujen piirissä. Valvontarangaistukseen tuomitut eivät ole etuoikeutettuja palveluihin, vaan he ovat lähtökohtaisesti samassa asemassa kuin muutkin kuntalaiset. Kunnat saavat palvelujen järjestämiseen valtionosuutta kunnan asukasluvun perusteella eli myös niistä kunnan asukkaista, jotka suorittavat yhdyskuntaseuraamusta. Kokonaiskustannuksiin vaikuttaa useissa tapauksissa esimerkiksi se, että työssä käyvä tuomittu ei joudu suorittamaan rangaistusta vankilassa, mikä tuo säästöjä kunnan toimeentulomenoihin. Tuomitun suorittaessa valvontarangaistusta kotonaan kunnalle ei myöskään syntyisi lisäkustannuksia mahdollisista rangaistuksen täytäntöönpanon aikaisista asumisjärjestelyistä. Erityisesti kunnan päihdehuollon kannalta pitemmän aikavälin hyötyjä voi syntyä siinä, että päihdeongelmainen tuomittu motivoituu hoitamaan päihdeongelmaansa. Lakivaliokunta kan-

taa kuitenkin huolta kuntien resurssien riittävydestä nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ja pitää sen vuoksi välttämättömänä edellyttää, että valvontarangaistuksen käyttöönotolla ei aiheuteta kunnille lisäkustannuksia (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Esityksen mukaan valvontarangaistus voitaisiin tuomita enintään kahdeksan kuukauden pituisen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. Voimassa olevan lain mukaan enintään kahdeksan kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittava rikoksenteijä tuomitaan sen sijasta yhdyskuntapalveluun, jollei ehdottomien vankeusrangaistusten, aiempien yhdyskuntapalvelurangaistusten tai muiden painavien syiden ole katsottava olevan esteenä yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle. Nyt käsillä olevan esityksen mukaan valvontarangaistuksen yhtenä edellytyksenä puolestaan on, että rikoksenteijää ei voida tuomita yhdyskuntapalveluun. Valvontarangaistukselle esitettyä kahdeksan kuukauden enimmäisrajaa voidaan pitää siten loogisena. Valvontarangaistuksessa on kuitenkin kysymys uudesta, sisällöltään varsin vaativasta rangaistuslajista, ja siinä mielessä se merkitsee seuraamusjärjestelmän kannalta isoa askelta. Tämän vuoksi on perusteltua edetä harkiten. Valvontarangaistuksen käyttöönoton kannalta on tärkeää myös laaja yhteiskunnan hyväksyntä. Näistä syistä lakivaliokunta ehdottaa, että valvontarangaistuksen enimmäisrajaa lasketaan esitetystä kahdeksasta kuukaudesta kuuteen kuukauteen. Sen jälkeen, kun tästä uudesta seuraamusmuodosta on saatu riittävästi kokemuksia, on mahdollista arvioida, onko soveltamisalaa tarpeen laajentaa.

Esityksessä ehdotetaan myös sähköisten, vangin liikkumisen seuraamista helpottavien valvontamenetelmien käyttöönottoa avolaitoksissa. Käsitteellisesti avolaitoksella tarkoitetaan tässä myös varsinaisen avolaitosalueen ulkopuolella olevia työpaikkoja ja toimintapisteitä, joissa vangit säännönmukaisesti käyvät. Vankeuslakiin esitetyllä muutoksella säädetään mahdollisuudesta valvoa avovankilaan sijoitettuja vankeja samalla tekniikalla, jota käytettäisiin valvontarangaistuksen täytäntöönpanossa. Esityk-

sen perusteluista ilmenee, että avovankiloita koskevan sääntelyn on tarkoitettu tulevan voimaan ensin ja valvontarangaistusta koskevien säännösten vasta vähän myöhemmin sen jälkeen. Tätä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena. Näin on mahdollista saada kokemusta teknisistä laitteista ja sähköisestä valvonnasta ennen valvontarangaistuksen käyttöönottoa.

Koska esitetyssä lainsäädännössä on kysymys uuden seuraamusmuodon ja uuden tekniikan käyttöönotosta, lakivaliokunta edellyttää, että oikeusministeriö antaa lakivaliokunnalle selvityksen valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskevan lainsäädännön toimeenpanosta kahden vuoden kuluessa siitä, kun valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rikoslain muuttamisesta

6 luku. Rangaistuksen määräämisestä

11 a §. Valvontarangaistus. Edellä yleisperusteluissa mainituista syistä lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän *1 momentissa* valvontarangaistuksen pituuden yläraja lasketaan esitetystä kahdeksasta kuukaudesta kuuteen kuukauteen.

Lisäksi lakivaliokunta ehdottaa pykälän *1 momentin 2 kohtaan* kielellistä korjausta. Säännös ilmaisee valiokunnan ehdottamassa muodossa lakiehdotukseen sisältyvää säännöstä selkeämmin tuomioistuimelle kuuluvan harkintavallan asiassa. Vastaava muotoilu sisältyy myös yhdyskuntapalveluun tuomitsemista koskevaan 6 luvun 11 §:ään.

Pykälän *2 momentin* mukaan valvontarangaistuksen tuomitsemisen edellytyksenä on, että rikoksenteijän kanssa samassa asunnossa asuvat täysi-ikäiset ovat suostuneet valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon kyseisessä asunnossa. Perustuslakivaliokunta on todennut, että suostumuksen hankkiminen on tuomioistuimen rangaistuslajin valintaa koskevan harkinnan kannalta välttämätön elementti. Perustuslaki-

valiokunta on kuitenkin pitänyt esitettyä sääntelyä puutteellisenä alaikäisten oikeusaseman kannalta ja katsonut, että sääntelyä on tältä osin syytä tarkentaa. Lakivaliokunta ehdottaakin jäljempänä, että valvontarangaistuksesta annettavan lain (2. lakiehdotus) säännöksiä alaikäisen kuulemisesta täydennetään. Nyt käsillä olevaan rikoslain 6 luvun 11 a §:n 2 momenttiin on tarpeen lisätä viittaus kyseiseen lainkohtaan.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt 1. ja 2. lakiehdotusten puutteena myös sitä, että niissä ei korosteta suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustumisen merkitystä. Samassa asunnossa asuvien kohdalla nämä seikat on syytä varmistaa siinä yhteydessä, kun hankitaan heidän kirjallinen suostumuksensa valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon asunnossa. Tarvittaessa tuomioistuimen on ennen valvontarangaistuksen tuomitsemista kuultava näitä henkilöitä. Perustuslakivaliokunnan mielestä 11 a §:ään on syytä lisätä säännös siitä, että valvontarangaistusta ei saa tuomita, jos on perusteltua syytä epäillä, että samassa asunnossa asuva henkilö on painostamalla saatu antamaan suostumus. Tällainen lisäys on edellytys 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Myös lakivaliokunta korostaa, että suostumuksen aitouteen ja suostumuksen antajan vapaaseen tahtoon on suostumusta hankittaessa kiinnitettävä erityistä huomiota. Käytännössä henkilön kannanmuodostuksen aitouden ja vapaaehtoisuuden selvittäminen on tarkoituksenmukaisimmin toteutettavissa Rikosseuraamuslaitoksen ja alaikäisten osalta lisäksi lastensuojeluviranomaisten toimesta. Lakivaliokunta katsoo, että suostumuksen aitous ja vapaaehtoisuus tulee käydä ilmi kirjallisesta suostumuksesta, joka liitetään valvontarangaistuksen toimeenpanosuunnitelmaan. Näin asia tulee myös valvontarangaistuksesta päättävän tuomioistuimen tietoon. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetyn sääntelyn toteuttamiseksi lakivaliokunta ehdottaa, että 11 a §:n 2 momenttiin lisätään maininta siitä, että tuomitun kanssa samassa asunnossa asuvat täysi-ikäiset ovat antaneet suostumuksen omasta vakaasta tahdostaan. Tällä tar-

koitetaan henkilön antamaa vakuutusta, joka tulee merkitä kirjalliseen suostumukseen. Tähän liittyen on myös 2. lakiehdotuksen 8 §:n 3 momenttia kirjallisesta suostumuksesta aiheellista täydentää.

Perustuslakivaliokunta on tarkastellut lakiehdotuksia myös valvontarangaistuksen sisällön määräytymisen näkökulmasta. Valvontarangaistusta koskevan 2. lakiehdotuksen 7—9 §:stä käy ilmi, että valvontarangaistuksen tarkempi sisältö määräytyy usean eri asiakirjan perusteella. Mainitun lakiehdotuksen 7 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitoksen on syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä selvitettävä valvontarangaistuksen tuomitsemisen kannalta merkitykselliset epäillyn henkilökohtaiset olosuhteet ja muut valvontarangaistuksen tuomitsemisen edellytykset. Saman pykälän 3 momentin mukaan selvitykseen liitetään toimeenpanosuunnitelma, jos Rikosseuraamuslaitos pitää valvontarangaistusta perusteltuna taikka syyttäjä tai tuomioistuin sitä erikseen pyytää. Perustelujen (s. 37/I) mukaan toimintavelvollisuus tulisi määritellä mahdollisimman täsmällisesti jo selvitysvaiheessa, koska se helpottaisi tuomioistuimen harkintaa. Tämä on tärkeää perustuslakivaliokunnan mukaan myös siitä syystä, että tällöin rangaistuksen sisältö määräytyy sen luonne huomioon ottaen mahdollisimman tarkoin tuomioistuimen päätöksellä. Rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen kuuluu myös vaatimus rikoksesta seuraavien rangaistusten määrittelemisestä laissa. Siksi 2. lakiehdotuksen 7 §:n säännöstä tulee perustuslakivaliokunnan mielestä muuttaa siten, että tuomioistuin saa tuomita rikoksesta epäillyn valvontarangaistukseen vain, jos siihen on tuomioistuimen arvion mukaan 7 §:n 1 momentissa tarkoitettun selvityksen perusteella edellytykset ja tuomioistuimelle on ennen rangaistuksen tuomitsemista toimitettu valvontarangaistuksen toimeenpanosuunnitelma. Tämä on edellytyksenä 2. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Lakivaliokunta toteaa, että toimeenpanosuunnitelma on valvontarangaistuksen tuomitsemisen välttämätön edellytys perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetuista syistä. Tämän vuok-

siitä, että tuomioistuimella on oltava käytettävissään toimeenpanosuunnitelma ennen valvontarangaistukseen tuomitsemista, on tarpeen säätää rikoslain muuttamista koskevan 1. lakiehdotuksen 11 a §:ssä. Tästä syystä lakivaliokunta ehdottaa mainittuun pykälään lisättäväksi säännös, jonka mukaan valvontarangaistusta ei saa tuomita ilman toimeenpanosuunnitelmaa. Kun toimeenpanosuunnitelmaan on sisällytettävä 2. lakiehdotuksen 7 §:n 3 momentissa mainitut tiedot ja liitettävä 2. lakiehdotuksen 8 §:n 3 momentissa tarkoitettu samassa asunnossa asuvien kirjallinen suostumus, varmistetaan siten näiden seikkojen tuleminen tuomioistuimen tietoon. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten lakivaliokunta ehdottaa jäljempänä lisäksi, että 2. lakiehdotuksen 7 §:ää täydennetään.

2. Laki valvontarangaistuksesta

2 §. *Valvontarangaistus.* Esityksen perustelujen (s. 32/II) mukaan 1. lakiehdotuksen 6 luvun 11 a §:ssä asunnolla tarkoitetaan pelkästään asumiseen tarkoitettua tilaa, jossa rikoksentehtyjällä on oikeus olla sen omistussuhteista ja rakennustyyppistä riippumatta. Sen sijaan 2. lakiehdotuksen 2 §:n säännöksen mukaan asunnolla tarkoitetaan valvontarangaistuksesta annettavassa laissa myös "muuta vastaavaa valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon soveltuvaan asumispaikkaa". Käytännössä kyseeseen tulevat erilaiset laitokset, esimerkiksi päihdehuoltolaitos tai kuntoutuslaitos, johon tuomittu on sijoitettuna. Myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota "asunto"-käsitteen erilaiseen käyttöön 1. ja 2. lakiehdotuksissa. Käsitteen selkeyden kannalta ja ottaen huomioon, että samassa asunnossa asuvien suostumuksen valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ei ole tarkoitettukaan ulottuvan muihin laitoksessa oleviin (s. 32/II—33/I), lakivaliokunta pitää aiheellisena, että 2 §:n 2 momentissa säädetään vain siitä, että valvontarangaistus voidaan panna täytäntöön muussakin sopivassa paikassa, jossa tuomittu on hoidettavana tai jossa hän muutoin vakituisesti oleskelee. "Sopivalla" tarkoitetaan ni-

menomaan sopivuutta valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon.

Lisäksi valiokunta on tehnyt 2 momentin ensimmäiseen virkkeeseen sanonnallisen korjauksen.

4 §. *Poistuminen asunnosta.* Valvontarangaistuksen keskeinen sisältö on tuomitun velvollisuus pysyellä asunnossaan. Ehdotetun 4 §:n mukaan tuomittu saa poistua asuntonsa ulkopuolelle ainoastaan 9 §:ssä tarkoitettussa toimeenpanosuunnitelmassa ja viikoittaisessa aikataulussa määrättyllä tavalla sekä silloin, kun hänelle on myönnetty 17 §:ssä tarkoitettu lupa. Viimeksi mainitun pykälän mukaan tuomitulle voidaan yksittäistapauksessa antaa lupa tilapäiseen poikkeamiseen toimeenpanosuunnitelmaan sisältyvästä velvollisuudesta, jos se on välttämätöntä tuomitun sairastumisen tai muun rangaistuksen täytäntöönpanoon vaikuttavan ennalta arvaamattoman tapahtuman vuoksi.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että rangaistuksen täytäntöönpanon oikeasuhtaisuuden kannalta 4 ja 17 §:n suhde muodostuu josain määrin ongelmalliseksi. Esityksen perusteluissa (s. 34/I) painotetaan olevan selvää, että ennalta arvaamattomissa tilanteissa tuomitulla olisi mahdollisuus poistua asunnostaan tai jäädä asuntoonsa toimintavelvollisuudesta huolimatta. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten lakivaliokunta ehdottaa, että 4 §:ssä oleva viittaus 17 §:ään muutetaan yleiseksi. Lisäksi lakivaliokunta ehdottaa jäljempänä, että lakiehdotuksen 17 §:ää muutetaan pakottavia kiiretilanteita koskevilta osin.

6 §. *Valvonta.* Pykälän 1 momentin mukaan valvontarangaistukseen tuomittua valvotaan hänen asuntoonsa asennettavilla, tuomitun haltuun annettavilla taikka tuomitun ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Pykälän perustelujen mukaan (s. 35/II) säännös oikeuttaa ainoastaan kehon päälle liitettävien laitteiden käytön, ei esimerkiksi mikrosirun tai muun vastaavan valvontalaitteen asen- tamista tuomitun ihon alle. Perustuslakivalio-

kunnan lausunnon mukaan säännöstä on täsmennettävä niin, että kysymys on tuomitun ylle kiinnitettävästä laitteesta.

Lisäksi perustuslakivaliokunta on todennut, että kotirauhan ja yksityiselämän suoja — erityisesti perheenjäsenten osalta — edellyttää teknisen laitteen olevan sellainen, että se ei saa mahdollistaa kotirauhan piiriin ulottuvaa, pakkokeinolaian 5 a luvun 1 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua tai teknistä katselua, ja että tällainen rajuus on kirjattava lakiin.

Edellä mainittujen täsmennyksen ja rajoituksen tekeminen on edellytys lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Lakivaliokunta ehdottaa pykälän 1 momenttiin tehtäväksi edellä tarkoitettuja muutokset.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi muun muassa siitä, että Rikosseuraamustaloksen virkamiehellä ja lain 29 §:ssä tarkoitettulla apuvalvojalla on oikeus asunnossa pysymisvelvollisuuden ja päihteettömyyden valvomiseksi ennalta ilmoittamatta päästä tuomitun asuntoon. Perustuslakivaliokunnan mukaan mainittua 2 momenttia tulee muuttaa niin, että säännöksestä käy ilmi, että tuomitun asuntoon epäillyn rikkomuksen selvittämiseksi voi yksin mennä vain viranomainen. Tämä on edellytys lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunnan mukaan estettä ei sen sijaan ole sille, että säädetään viranomaiskoneiston ulkopuolelta nimetyn henkilön oikeudesta avustaa valvojaa kotirauhan piiriin ulottuvien toimenpiteiden suorittamisessa. Tämän johdosta lakivaliokunta ehdottaa, että 2 momentin säännöstä täydennetään lisäämällä siihen ilmaisu "hänen seurassaan olevalla". Selvyyden vuoksi lakivaliokunta toteaa, että säännöksessä tarkoitettu oikeus "asunnossa pysymisvelvollisuuden ja päihteettömyyden valvomiseksi ennalta ilmoittamatta päästä tuomitun asuntoon" kattaa rikkomuksen selvittämiseksi tehtävien käyntien lisäksi myös muun muassa valvontaan kuuluvat normaalit yllätyskäynnit.

7 §. *Edellytysten selvittäminen ja toimeenpanosuunnitelma.* Perustuslakivaliokunnan lausuntoon ja edellä 1. lakiehdotuksen 11 a §:n yhteydessä todettuun viitaten lakivaliokunta ehdottaa pykälään lisättäväksi *uusi 4 momentti*. Säännöksen mukaan tuomioistuimien saa tuomita rikoksesta epäillyn valvontarangaistukseen vain, jos siihen on tuomioistuimen arvion mukaan 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua selvityksen perusteella edellytykset ja tuomioistuimelle on ennen rangaistuksen tuomitsemista toimitettu valvontarangaistuksen toimeenpanosuunnitelma.

8 §. *Menettely edellytysten selvittämisessä ja toimeenpanosuunnitelmaa tehtäessä.* Valvontarangaistuksen sisältönä on tuomitun velvollisuus pysyä asunnossaan sekä osallistua hänelle määrättyyn toimintaan. Valvontarangaistuksen täytäntöönpano edellyttää tuomitun perheen ja läheisten tukea. Lähtökohtana esityksessä onkin ollut, että kaikkien asunnossa asuvien henkilöiden mielipide ja suostumus valvontarangaistuksen asunnossa tapahtuvaan täytäntöönpanoon ja siihen liittyviin valvontakäynteihin selvitetään. Ehdotetun 8 §:n 3 momentin mukaan toimeenpanosuunnitelmaan on liitettävä valvontarangaistuksen suorittamiseen käytettäväksi suunnitellussa asunnossa asuvien täysi-ikäisten kirjallinen suostumus valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ja täytäntöönpanoon liittyviin valvontakäynteihin asunnossa. Alle 18-vuotiaalle on annettava tilaisuus tulla kuulluksi, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Alle 12-vuotiaan lapsen mielipide on selvitettävä noudattaen, mitä lastensuojelulain 20 §:ssä säädetään.

Lakivaliokunta on edellä ehdottanut, että 1. lakiehdotuksen 11 a §:n 2 momentissa säädettäviä edellytyksiä täsmennetään siten, että tuomitun kanssa samassa asunnossa asuvat täysi-ikäiset ovat omasta vakaasta tahdostaan suostuneet valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon kyseisessä asunnossa. Nyt käsillä olevaa 8 §:n 3 momenttia on tämän vuoksi tarpeen täydentää vielä siten, että kirjalliseen suostumukseen tulee sisältyä suostumuksenantajan vakuutus siitä, että suostumus on annettu omasta vakaasta tahdosta.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt sääntelyä puutteellisena alaikäisen oikeusaseman kannalta. Se on todennut, että myös lapsia koskevat periaatteissa yhtäläiset perusoikeudet kuin aikuisia. Heitä on kohdeltava yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Heidän kohdallaan perusoikeussuojaan liittyy käytännössä kuitenkin kysymys siitä, kuka käyttää perusoikeuksien osalta vajaavaltaisen puhevaltaa. Lastensuojelulain 20 §:n mukaan lapsen mielipide on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Mielipide tulee kirjata valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon suostumista koskevaan asiakirjaan. Suostumuksen alaikäisen puolesta antaa hänen huoltajansa tai muu edunvalvojansa. Jos alaikäinen perustellusti — esimerkiksi tuomittua kohtaan tunteensa pelon vuoksi — vastustaa täytäntöönpanoa asunnossa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa, suostumusta ei saa antaa. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että 8 §:n 3 momenttia on syytä tarkentaa alaikäisten aseman osalta tämän suuntaisesti.

Edellä olevaan viitaten lakivaliokunta ehdottaa, että 3 momentin säännöksiä alaikäisen mielipiteen selvittämisestä tarkennetaan. Lakivaliokunnan ehdottama muotoilu tarkoittaa, että alaikäisen mielipide voidaan kirjata muuhunkin toimeenpanosuunnitelman liitteeseen kuin täytäntöönpanoon suostumista koskevaan asiakirjaan. Lisäksi lakivaliokunta ehdottaa nimenomaista säännöstä siitä, että valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa. Säännös tarkoittaa sitä, että valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ei tällaisessa tilanteessa saa ryhtyä, vaikka alaikäisen huoltaja olisi suostumuksen alaikäisen puolesta antanutkin.

9 §. Toimeenpanosuunnitelman täsmäminen. Pykäläehdotuksen 1 momentin toisen virkkeen mukaan täsmennettyyn toimeenpanosuunnitelmaan on merkittävä rangaistuksen alkamis- ja päättymispäivä. Saadun selvityksen mukaan toi-

meenpanosuunnitelmaa ei ole mahdollista täsmentää rangaistuksen alkamis- ja päättymispäivällä ennen kuin rangaistusaikalaskelman tiedot ovat valmiit. Lakivaliokunta ehdottaa tämän vuoksi säännöstä muutettavaksi siten, että täsmennettyyn toimeenpidesuunnitelmaan on merkittävä rangaistuksen arvioitu alkamisaika. Valiokunta toteaa, että kun alkamis- ja päättymisajankohdat vahvistuvat, ne voidaan lisätä toimeenpanosuunnitelmaan.

11 §. Valvontarangaistuksen suorittamisaika. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvontarangaistuksen alkamisajasta ja siitä, mihin mennessä se on suoritettava loppuun. Pykälässä on tarpeen ottaa huomioon myös lakiehdotuksen 22 §:ssä tarkoitettu usean valvontarangaistuksen täytäntöönpano. Lakivaliokunta ehdottaa pykälän 1 momenttiin lisättäväksi tätä koskeva täsmennys.

Lisäksi lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin lisätään selvyyden vuoksi viittaus vankeuslain 3 luvun 1 §:n 1 ja 2 momenttiin. Tällä on tarkoitus varmistaa se, että valvontarangaistuksen pituuden laskemisessa noudatetaan samoja periaatteita kuin vankeusrangaistuksen pituuden laskemisessa.

Valiokunnan 1 momenttiin tekemästä ehdotuksesta seuraa, että kyseisessä momentissa mainitaan sekä vuoden että yhden vuoden ja kuuden kuukauden määräaika. Sen vuoksi 3 momenttiin sisältyvät viittaukset vuoden enimmäisaikaan on tarpeen muuttaa yleisiksi viittauksiksi 1 momenttiin.

Mainitussa 3 momentissa säädetään siitä, mitä aikaa ei lasketa 1 momentissa tarkoitettuun enimmäisaikaan. Saadun selvityksen perusteella 3 momenttiin on aiheellista lisätä viittaus myös lain 20 §:ään, jossa säädetään valvontarangaistuksen täytäntöönpanon väliaikaisesta keskeytyksestä tilanteessa, jossa tuomitun epäillään rikkoneen tässä laissa säädettyjä velvollisuuksiaan eikä asiaa saada selvitettyksi välittömästi. Lisäksi tässä yhteydessä on tarpeen säätää myös eräistä täytäntöönpanon erityistilanteista. Lakivaliokunta ehdottaa 3 momenttiin tehtäväksi edellä tarkoitettut täydennykset.

13 §. Tuomitun yleiset velvollisuudet. Pykälän 7 kohdan mukaan valvontarangaistukseen tuomittu on velvollinen päästämään valvontatehtäväänsä suorittavan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ja apuvalvojan asuntoonsa. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan mainittua lainkohtaa tulee muuttaa siten, että säännöksestä käy ilmi, että tuomitun asuntoon epäillyn rikkomuksen selvittämiseksi voi yksinään päästää vain viranomaisen. Tämä on edellytyksenä lain käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Estettä ei sen sijaan ole sille, että säädetään viranomaiskoneiston ulkopuolelta nimetyn henkilön oikeudesta avustaa valvojaa kotirauhan piiriin ulottuvien toimenpiteiden suorittamisessa. Edellä olevan perusteella lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 7 kohtaa täsmennetään muotoon "*hänen seurassaan olevan apuvalvojan*". Säännös tarkoittaa, että apuvalvojalla ei ole itsenäistä oikeutta mennä tuomitun asuntoon niissäkään valvontatehtäviin kuuluvissa tilanteissa, joissa ei ole kysymys epäillyn rikkomuksen selvittämisestä.

14 §. Päihteettömyys. Päihteettömyys liittyy olennaisena osana valvontarangaistukseen. Ehdotuksen mukaan tuomittu ei saa valvontarangaistuksen täytäntöönpanon aikana käyttää huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua huumausainetta, alkoholia eikä muuta päihdyttävää ainetta eikä olla päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen.

Esityksen yleisperusteluissa (s. 19/II ja 20/I) mainituista syistä päihteettömyysvaatimus on ehdoton, joten vähäenkin käyttö on kiellettyä. Lakivaliokunta pitää säännöstä perusteltuna. Alkoholilla tarkoitetaan tässä yhteydessä samaa kuin esimerkiksi vankeuslaissa (767/2005). Säännös koskee siten myös alkoholilain 3 §:ssä tarkoitettuja aineita, jotka sisältävät enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia.

Lisäksi lakivaliokunta selventää, että täytäntöönpanolla tarkoitetaan säännöksessä valvontarangaistuksen täytäntöönpanoa ennen ehdonalaista vapauttamista. Ehdonalaisen vapauden ajasta säädetään lakiehdotuksen 24 §:ssä.

15 §. Päihteettömyyden valvonta. Pykälässä säädetään päihteettömyyden valvonnassa käytettävistä keinoista ja menettelystä. Pykälän 1 momentin mukaan päihteettömyyttä valvotaan virtsa- ja sylkinäyttein sekä puhalluskokein. Pykälän 2 momentin mukaan tuomitulta, joka ilman pätevää syytä kieltäytyy puhalluskokeesta taikka virtsa- tai sylkinäytteen antamisesta, voidaan määrätä otettavaksi verinäyte. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan valvontarangaistuksen täytäntöönpanoa valmisteleavan työn yhteydessä on nähty tarpeelliseksi mahdollistaa päihteettömyyden valvonta myös ihosta erittyvän hien alkoholipitoisuutta mittaavan välineen (pannan) avulla. Päihteettömyyttä valvovaa pantaa edellyttää yleensä kotiin tai toimintapaikalle asennettavaa tukiasemaa, joka välittää tietoa verkkopohjaiseen sovellutusohjelmaan.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan arvioinut valvontarangaistuksen täytäntöönpanon valvontaa tuomitun asuntoon asennettavilla, tuomitun haltuun annettavilla tai tuomitun ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että laitteen kiinnittämisellä puututaan tuomitun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Lausunnon mukaan tällaista puuttumista voidaan tässä yhteydessä pitää kuitenkin niin vähäisenä ja välttämättömänä rangaistuksen luonne huomioon ottaen, että se ei sinänsä muodostu valtiösääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi, jos laite asennetaan tuomitun ylle.

Lakivaliokunta toteaa, että ehdotus päihteettömyyden valvonnassa käytettävästä pannasta ei ole sisällynyt hallituksen esitykseen, vaan se on tullut esille valiokunnassa vasta valiokuntakäsittelyn loppuvaiheessa. Perustuslakivaliokunta ei ole lausunnossaan ottanut kantaa tämäläiseen ihmisen fyysisen tilan jatkuvaan valvontaan. Lakivaliokunta katsoo, ettei se voi enemmittä selvityksittä ottaa asiaan kantaa. Asia vaatii huolellista selvittämistä, minkä jälkeen on vasta mahdollista arvioida edellytyksiä tällaisen teknisen apuvälineen käyttönotolle.

17 §. *Tilapäinen poikkeaminen velvollisuudesta osallistua toimintaan tai pysyä asunnossa.* Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan tuomittu saa poistua asuntonsa ulkopuolelle ainoastaan 9 §:ssä tarkoitettussa toimeenpanosuunnitelmassa ja viikoittaisessa aikataulussa määrätyllä tavalla sekä silloin, kun hänelle on myönnetty 17 §:ssä tarkoitettu lupa. Käsillä olevan 17 §:n mukaan tuomitulle voidaan yksittäistapauksessa antaa lupa tilapäiseen poikkeamiseen toimeenpanosuunnitelmaan sisältyvästä velvollisuudesta, jos se on välttämätöntä tuomitun sairastumisen tai muun rangaistuksen täytäntöönpanoon vaikuttavan ennalta arvaamattoman tapahtuman vuoksi. Tuomittu on velvollinen viivytyksettä ilmoittamaan tällaisesta syystä Rikosseuraamuslaitokselle.

Esityksen yleisperusteluissa (s. 34/I) painotetaan olevan selvää, että äkillisissä ja ennalta arvaamattomissa tilanteissa tuomitulla olisi mahdollisuus poistua asunnostaan tai jäädä asuntoonsa toimintavelvollisuudesta huolimatta. Perustuslakivaliokunta toteaa, että "lupa" viittaa sanonnallisesti etukäteen annettavaan suostumukseen, jollaista ei ole kiiretilanteissa mahdollista hankkia. Perustuslakivaliokunnan mielestä 17 §:n sanamuotoa on syytä muuttaa niin, että pykälässä säädettävissä tilanteissa toimeenpanosuunnitelmasta poikkeaminen perustuu suoraan lakiin ja että tuomittu on velvollinen viivytyksettä ilmoittamaan poikkeamisesta Rikosseuraamuslaitokselle. Lisäksi voidaan säätää, että ilmoitus on tehtävä ennen poikkeamista, jos se on kohtuudella mahdollista. Oikeasuhtaisuuden kannalta on perustuslakivaliokunnan mielestä myös tärkeää, että poikkeaminen toimintasuunnitelmasta ei ole rajattu vain "ennalta arvaamattomiin tapahtumiin" vaan että poikkeaminen on mahdollista "pakottavista syistä".

Lakivaliokunta katsoo, että lupamenettelystä ei ole tarkoituksenmukaista luopua kokonaan. On kuitenkin perusteltua, että tuomitulla on oikeus suoraan lain nojalla poiketa toimeenpanosuunnitelmasta, jos se on pykälässä tarkoitettua ennalta arvaamattomassa tilanteessa välttämätöntä pakottavista syistä. Tällöin tuomittu

on kuitenkin velvollinen ilmoittamaan asiasta viivytyksettä Rikosseuraamuslaitokselle. Lakivaliokunta ehdottaa, että luvanvaraisesta poikkeamisesta säädetään pykälän 1 momentissa ja suoraan lain nojalla poikkeamisesta 2 momentissa. Siitä, kenellä on toimivalta tehdä ilmoituksen johdosta päätös, säädetään lain 31 §:ssä. Lain 9 §:ssä tarkoitettussa täsmennytyssä toimeenpanosuunnitelmassa on tarkoitus määrätä siitä, miten tuomitun tulee ilmoittaa poikkeamisen tarpeesta, sekä poikkeamisperusteen luotettavuuden varmistamisesta.

18 §. *Velvollisuuksien rikkominen.* Pykälässä tarkoitettujen velvollisuuksien rikkomisen ja jäljempänä 19 §:ssä tarkoitettujen törkeän velvollisuuksien rikkomisen välisen suhteen selventämiseksi lakivaliokunta ehdottaa 18 §:n 1 momenttia täsmennettäväksi ilmaisulla "muutoin kuin jäljempänä 19 §:ssä tarkoitettulla tavalla". Lisäksi momenttiin on tarpeen lisätä viittaus myös 17 §:ään, jossa säädetään tuomitun velvollisuudesta ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle tilapäisestä poikkeamisesta toimeenpanosuunnitelmasta.

19 §. *Törkeä velvollisuuksien rikkominen.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, milloin tuomittu syyllistyy törkeään velvollisuuksiensa rikkomiseen, sekä siitä seuraavista toimenpiteistä. Pykälän mukaan törkeänä velvollisuuksien rikkomisena pidetään ensinnäkin sitä, että tuomittu ei aloita rangaistuksen suorittamista tai jättää suorittamisen kesken eikä hänellä ole menettelynsä hyväksyttävää syytä. Toisena törkeänä velvollisuuksien rikkomisen muotona on syyllistyminen rikokseen. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan pitänyt tätä oikeasuhtaisuuden kannalta pulmallisena, koska kirjaimellisesti tulkittuna se merkitsee, että vähäisenäkin pidettävä teko — kuten esimerkiksi ylinopeuteen syyllistyminen — johtaa valvontarangaistuksen muuntamiseen ehdottomaksi vankeudeksi. Säännöksen perusteluista käy kuitenkin ilmi, että sen ei ole tarkoitettu kattavan lieviä rikoksia. Perustelujen mukaan (s. 42/II) käytännössä muihin kuin sakolla rangaistaviin rikoksiin syyll-

listyminen johtaisi lähes aina täytäntöönpanon keskeyttämiseen ja valvontarangaistuksen muuntamiseen vankeudeksi.

Lakivaliokunta katsoo, että perusteluissa tarcoitettu ero sakolla rangaistavien ja muiden rikosten välillä on syytä ilmetä laista. Pykälän on myös tarpeen olla lain yhtenäisen soveltamisen turvaamiseksi mahdollisimman selkeä. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa kyseistä säännöstä täsmennettäväksi siten, että kysymys on syyllistymisestä rikokseen, josta on seuraamuksena ankarampi rangaistus kuin sakkoa. Pykälässä säädetty Rikosseuraamuslaitoksen velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi ei siis jäisi riippumaan esimerkiksi arviosta odotettavissa olevasta rangaistuksesta, vaan asia ratkeaisi suoraan rikoksen rangaistusasteikon perusteella. Siten tuomitun syyllistyminen rikokseen tai rikkomukseen, josta on seuraamuksena vain sakko tai rikesakko, ei tämän säännöksen perusteella muodosta törkeää velvollisuuksien rikkomista eikä Rikosseuraamuslaitokselle velvollisuutta ryhtyä toimenpiteisiin asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi, vaan Rikosseuraamuslaitoksen on annettava tuomitulle tällaisessa tapauksessa 18 §:ssä säädetty kirjallinen varoitus. Törkeä velvollisuuksien rikkominen olisi kuitenkin käsillä silloin, jos tuomittu saamastaan kirjallisesta varoituksesta huolimatta syyllistyy uudelleen sakkorikokseen tai -rikkomukseen.

Törkeänä velvollisuuksien rikkomisena pidetään siis myös sitä, että tuomittu saamastaan kirjallisesta varoituksesta huolimatta menettelee tässä laissa säädettyjen velvollisuuksiensa vastaisesti. Pykälän perusteluista ilmenee, että törkeän velvollisuuksien rikkomisen muodostaa tällaisessa tilanteessa jo se, että kyseessä on vain kaksi lievaksi luokiteltavaa rikkomistapausta. Lisäksi vaadittaisiin, yhdyskuntapalvelusta annetun lain tapaan, että rikkomiset ovat samoja tai samankaltaisia tekoja tai laiminlyöntejä. Tämän selventämiseksi lakivaliokunta ehdottaa säännökseen lisättäväksi sanan "uudelleen".

Lakivaliokunta toteaa myös, että pykälätekstin mukaan valvontarangaistuksen täytäntöön-

panon aloittamisen kieltäminen tai täytäntöönpanon keskeyttäminen ei olisi harkinnanvaraista toisin kuin edellä mainittu hallituksen esityksen perustelujen kohta antaa ymmärtää. Täytäntöönpanon aloittaminen ja keskeyttäminen on Rikosseuraamuslaitoksen, tarkemmin sanottuna lakiehdotuksen 31 §:n 1 momentista ilmenevällä tavalla yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan, päätösvaltaan kuuluva asia. Valvontarangaistuksen muuntaminen ehdottomaksi vankeudeksi puolestaan kuuluu lakiehdotuksen 25 ja 26 §:n mukaan tuomioistuimen toimivaltaan. Mainitussa 26 §:ssä tuomioistuimellekaan ei ole jätetty harkintavaltaa, jos se toteaa tuomitun menettelleen 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Tulkin- taepäselvyyksien välttämiseksi lakivaliokunta tähdentää, että 19 §:n viimeistä virkettä on luet- tava siten kuin se on kirjoitettu, toisin sanoen että säännökseen täytäntöönpanon aloittamisen kieltämisestä tai täytäntöönpanon keskeyttämi- sestä ei sisälly Rikosseuraamuslaitoksen harkin- tavaltaa.

Pykälään sisältyy myös yleislauseke, jonka mukaan asian tuomioistuinkäsittelyyn johtaa myös se, jos tuomittu muutoin tahallisesti ja törkeästi rikkoo tässä laissa säädettyjä velvol- lisuuksiaan. Perustuslakivaliokunta on pitänyt asianmukaisimpana, että luettelo törkeistä vel- vollisuuksien rikkomisista on tyhjentävä, ja siksi mainittu kohta on sen mukaan aiheellista kor- vata ottamalla lakiin perusteluissa esitetyt ta- paukset, joihin kohtaa on ajateltu sovelletta- vaksi.

Lakivaliokunta toteaa, että lainsoveltajan kannalta yksiselitteisin ratkaisu olisi lakiin otet- tava tyhjentävä luettelo sovellettaviksi tulevista tapauksista. Käytännössä velvollisuuksien rik- komisen tapoja ei ole elävän elämän tilanteet huomioon ottaen mahdollista tyhjentävästi lue- tella laissa. Lakivaliokunta katsoo, että ehdo- tettu säännös on kuitenkin muotoiltu mahdol- lisimman tarkkarajaisesti ja tuomitun oikeustur- vanäkökohdat huomioon ottaen. Perusteluissa kuvatut esimerkit soveltamistilanteista ohjaavat lain tulkintaa. Lisäksi tuomitun velvollisuudet luetellaan laissa tyhjentävästi, ja päätöksen val- vontarangaistuksen muuntamisesta ehdottomak-

si vankeudeksi tekee tuomioistuin, jonka päätöksestä tuomitulla on muutoksenhakuoikeus. Vastaavanyppinen sääntely sisältyy myös voimassa olevaan yhdyskuntapalvelusta annetun lain 8 §:ään. Edellä olevan perusteella lakivaliokunta puoltaa säännöstä tältä osin hallituksen esityksen mukaisessa muodossa.

20 §. Väliaikainen keskeytys. Pykäläehdotuksen mukaan Rikosseuraamuslaitos voi väliaikaisesti keskeyttää valvontarangaistuksen tai sen jäljellä olevan osan täytäntöönpanon, jos tuomitun epäillään rikkoneen tässä laissa säädettyjä velvollisuuksiaan eikä asiaa saada selvitettyksi välittömästi. Keskeytys saa olla enintään yhden kuukauden pituinen.

Lakivaliokunta on edellä ehdottanut lakiehdotuksen 11 §:n 3 momenttiin lisättäväksi, että valvontarangaistuksen suorittamista koskevaan enimmäisaikaan ei lasketa aikaa, jonka valvontarangaistus on ollut väliaikaisesti keskeytyneenä lain 20 §:ssä tarkoitettusta syystä. Selvyyden vuoksi lakivaliokunta ehdottaa 20 §:ään lisättäväksi säännöksen, jonka mukaan rangaistusaika ei kulu keskeytyksen aikana.

21 §. Este valvontarangaistuksen suorittamiselle. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, että valvontarangaistuksen täytäntöönpano voidaan tilapäisesti keskeyttää yhteensä enintään yhdeksi vuodeksi, jos valvontarangaistuksen suorittamiselle loppuun rangaistusaikana on sairaudesta, tapaturmasta tai muusta vastaavasta hyväksyttävästä syystä aiheutuva este. Lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 1 momentissa todettaisiin selvyyden vuoksi, että rangaistusaika ei kulu keskeytyksen aikana.

22 §. Usean valvontarangaistuksen täytäntöönpano. Pykälän mukaan samaan aikaan täytäntöön pantavana olevat valvontarangaistukset lasketaan niitä täytäntöön pantaessa yhteen. Valvontarangaistusten yhteinen kesto on enintään yksi vuosi. Rikosseuraamuslaitoksen on tarvittaessa tarkistettava toimeenpanosuunnitelma rangaistuksen pitenemisen edellyttämällä tavalla.

Lakivaliokunta toteaa, että esityksen lähtökohtana on, ettei täytäntöönpanossa jouduttaisi laskemaan valvontarangaistuksia yhteen. Tarkoituksena on, että valvontarangaistus toimisi viimeisenä varoituksena ennen ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitsemista. Tämä saa ilmaisunsa rikoslain 6 luvun 11 a §:n 1 momentin 2 kohdassa, jonka mukaan yhtenä edellytyksenä valvontarangaistuksen tuomitsemiselle on, että sille "ei ole aikaisemmin tuomituista valvontarangaistuksista (...) aiheutuva estettä". Tämä on pyritty varmistamaan myös siten, että valvontarangaistusta koskevan lakiehdotuksen 7 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitoksen selvityksestä on käytävä ilmi mahdolliset muut epäillylle aikaisemmin tuomitut valvontarangaistukset.

Tapauksia, joissa tuomitulla on samaan aikaan täytäntöön pantavana useampi valvontarangaistus, voi kuitenkin esiintyä. Säännöksestä ei kuitenkaan ilmene, miten toimitaan silloin, kun lasketaan eri määräosia yhteen. Säännöstä on sen vuoksi selkeytettävä. Tällöin tulee täsmentää myös sitä, miten mahdolliset rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitettut vähennykset otetaan huomioon. Lakivaliokunta ehdottaa pykälään tehtäväksi näitä koskevat muutokset. Myös lakiehdotuksen 11 §:n 1 momenttia, 24 §:ää ja 26 §:n 2 momenttia on tästä syystä täsmennettävä.

23 §. Suostumuksen peruuttaminen ja olosuhteiden muutos. Pykälän 1 momentin mukaan oikeus peruuttaa suostumus valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ja siihen liittyviin valvontakäynteihin asunnossa koskee vain täysi-ikäisiä. Perustuslakivaliokunta pitää alaikäisten oikeusasemasta esittämänsä perusteella tärkeänä, että myös alaikäisellä on mahdollisuus peruuttaa antamansa suostumus. Tällainen muutos on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 1 momentista poistetaan sana "täysi-ikäinen".

24 §. *Ehdonalainen vapaus ja koeaika.* Edellä 22 §:n yhteydessä todetuista syistä lakivaliokunta ehdottaa, että 24 §:n 1 momenttia täsmennetään samalla kertaa täytäntöön pantavien valvontarangaistusten määräosien laskemiseen ja rikoslain 6 luvun 13 §:ssä tarkoitettuihin vähennyksiin liittyviltä osin.

Termien johdonmukaisuuden vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän 2 momentissa mainittu sana "suorittamisen" korvataan sanalla "täytäntöönpanon". "Valvontarangaistuksen suorittaminen" kattaa koko valvontarangaistuksen ajan mukaan lukien ehdonalaisen vapauden aika. "Valvontarangaistuksen täytäntöönpano" käsittelee puolestaan sen ajan, jona tuomittu on teknisen valvonnan alaisena ennen ehdonalaista vapautta päästämistään.

Pykälän 3 momentti koskee jäännösrangaistuksen määräämistä täytäntöön pantavaksi. Säännöksestä voi saada sen virheellisen kuvan, että jäännösrangaistus pantaisiin täytäntöön valvontarangaistuksena. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että säännöksestä poistetaan maininta valvontarangaistuksesta.

26 §. *Valvontarangaistuksen sijaan tuomittava rangaistus.* Edellä 22 §:n yhteydessä todetuista syistä lakivaliokunta ehdottaa 26 §:n 2 momenttia täsmennettäväksi. Jos tuomittu suoritettavana on ollut 22 §:ssä tarkoitettu yhteenlaskettu valvontarangaistus, joka koostuu yhteensä yli vuoden pituisista määräosista, tuomioistuimen on muunnettava myös vuoden ylittävä osa tuomituista valvontarangaistuksista ehdottomaksi vankeudeksi. Sellaista tilannetta varten, jossa eri ehdonalaista vapautta päästämisen määräosista koostuva yhteenlaskettu rangaistus muutetaan ehdottomaksi vankeudeksi, laissa tulee olla säännös myös siitä, mitä määräosaa noudattaen tästä vankeusrangaistuksesta päästetään ehdonalaista vapautta. Valiokunnan ehdottaman säännöksen mukaan tästä rangaistuksesta vapautetaan ehdonalaista vapautta ankarimman määräosan mukaan.

27 §. *Uusi vankeusrangaistus.* Pykälän 1 momentin mukaan jos syyttäjä päättää syyttää val-

vontarangaistusta suorittavaa tai siihen tuomittua rikoksesta, josta voi syyttäjän arvion mukaan olla seuraamuksena ehdotonta vankeutta, syyttäjä voi valvontarangaistuksen täytäntöönpanon kieltämiseksi ilmoittaa asiasta Rikosseuraamuslaitokselle. Säännös koskee myös tapauksia, joissa rikos on tehty ennen valvontarangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista. Lakivaliokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että säännös jättää syyttäjälle harkintavaltaa. Valiokunta kuitenkin toteaa, että mitä todennäköisemmältä seuraamukselta ehdoton vankeus vaikuttaa syyteharkinnassa, sitä perustellumpaa on, että syyttäjä tekee pykälässä tarkoitettua ilmoitusta.

Pykälän 1 momentin toisen virkkeen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen on ilmoituksen saatuaan kiellettävä valvontarangaistuksen aloittaminen tai jatkaminen. Saadun selvityksen mukaan säännöksessä ei ole tarkoitettu säätää siitä, että Rikosseuraamuslaitos sen nojalla kieltäisi jo ehdonalaista vapautta olevan henkilön ehdonalaista vapautta jatkamisen. Tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi lakivaliokunta ehdottaa, että säännöksessä käytetään sanan "valvontarangaistuksen" sijaan ilmaisua "valvontarangaistuksen täytäntöönpanon". Kuten valiokunta on edellä 24 §:n yhteydessä todennut, termi "valvontarangaistuksen täytäntöönpano" käsittelee sen ajan, jona tuomittu on teknisen valvonnan alaisena ennen ehdonalaista vapautta päästämistään.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voi kieltää aloittamasta tai jatkamasta valvontarangaistuksen täytäntöönpanoa tuomitessaan aiemmin valvontarangaistukseen tuomittuun henkilöön ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Jos tuomioistuin tällaisen kiellon määrää, sen on samalla määrättävä, että jäljellä oleva osa valvontarangaistuksesta on suoritettava vankeutena. Lakivaliokunta toteaa, että jos ehdottoman vankeusrangaistuksen tuottava rikos on tehty valvontarangaistuksen koeaikana, sovelletaan lakiehdotuksen 24 §:n 3 momenttia. Nyt puheena olevan 27 §:n 2 momentti tulee sovellettavaksi tapauksissa, joissa ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtava rikos on tehty ennen kuin valvontarangaistukseen tuomittu on päässyt eh-

donalaiseen vapauteen ja joissa valvontarangaistus on edelleen kokonaan tai osaksi suorittamatta. Lakivaliokunta katsoo, että säännöksen soveltamisalaa tulee tämän mukaisesti täsmentää. Lisäksi 2 momentissa oleva ilmaisu "jäljellä oleva osa" on termien johdonmukaisen käytön kannalta tarpeen korvata ilmaisulla "suorittamatta oleva osa".

28 §. *Suoritetun valvontarangaistuksen huomioon ottaminen.* Kun valvontarangaistukseen tuomittu tuomitaan uuteen rangaistukseen lakiehdotuksen 21 §:n 3 momentissa, 26 §:ssä tai 27 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, tuomittavasta rangaistuksesta olisi ehdotetun 28 §:n 1 momentin mukaan vähennettävä jo suoritettua valvontarangaistusta vastaava määrä. Lakivaliokunta kuitenkin huomauttaa, että kaikissa 1 momentissa viitatuissa säännöksissä edellytetään, että vankeudeksi muunnetaan vain valvontarangaistuksesta suorittamatta oleva osa. Koska kyse on vain suorittamatta olevan osan muuntamisesta vankeudeksi, ei ole perustetta vähentää siitä enää mitään valvontarangaistuksen osittaisen suorittamisen perusteella. Tämän vuoksi 1 momentista tulee poistaa kyseinen rangaistuksen vähentämistä koskeva säännös. Mainitussa 1 momentissa on kuitenkin edelleen tarpeen säätää muuntosuhteesta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi rangaistuksesta tehtävästä vähennyksestä tilanteessa, jossa tuomittu on alkanut suorittaa oman suostumuksensa nojalla valvontarangaistusta käräjäoikeuden tuomion perusteella ja hänet muutoksenhaun johdosta tuomitaan muuhun kuin valvontarangaistukseen. Tässä yhteydessä rangaistuksen vähentämistä koskeva säännös on tarpeellinen, koska kyse on koko valvontarangaistuksen korvautumisesta muulla rangaistuksella. Säännöksessä muulla kuin valvontarangaistuksella tarkoitetaan luonnollisesti vankeusrangaistusta. Saadun selvityksen mukaan rangaistuksen vähentämistä koskevaa säännöstä on kuitenkin tarkennettava ottaen huomioon täytäntöönpanon erityistilanteet.

29 §. *Valvoja ja hänen apunaan toimiva henkilö.* Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi valvojasta ja hänen apunaan toimivasta henkilöstä, apuvalvojasta. Momentissa säädetään lisäksi apuvalvojalle asetettavista koulutus- ja muista vaatimuksista. Momentin viimeisen virkkeen mukaan apuvalvojan tehtävään voidaan määrätä muukin siihen sopiva henkilö, jos se on tarpeellista valvonnan turvaamiseksi. Perustuslakivaliokunta on pitänyt kuitenkin tuomitun oikeusturvan kannalta tärkeänä, että säännöstä täydennetään perustelujen maininnalla, että muun kuin kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilön nimeämisen tulee olla poikkeuksellista. Ehdotettu säännös ei kuitenkaan vaikuta lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Lakivaliokunta toteaa, että vastaaventyypinen säännös apuvalvojasta sisältyy perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyyn nuorisorangaistuksesta annetun lain (1196/2004) 10 §:n 2 momenttiin sekä yhdyskuntapalvelusta annetun lain 2 a §:ään (641/2010) ja ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun lain (634/2010) 4 §:ään. Lakivaliokunnan mielestä on tärkeää, että yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa sovelletaan yhteneviä säännöksiä, koska apuvalvojina toimivat samat henkilöt. Yhdyskuntaseuraamusten koko kenttää selvitetään parhaillaan oikeusministeriön asettaman yhdyskuntaseuraamustoimikunnan työssä. Tarvittavat täsmennykset voidaan siten tehdä toimikunnan työn yhteydessä. Sinänsä lakivaliokunta voi yhtyä lakiehdotuksen 29 §:n perusteluissa esitettyyn mainintaan, että muun kuin säädetyt kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilön nimeäminen apuvalvojaksi olisi poikkeuksellista.

Tässä yhteydessä lakivaliokunta vielä viittaa jäljempänä 30 §:n yhteydessä ehdottamaansa apuvalvojan aseman tarkennukseen, jonka mukaan apuvalvoja ei voi mennä valvontarangaistukseen tuomitun henkilön asuntoon yksin, vaan ainoastaan valvojan tai muun Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen seurassa. Lisäksi esimerkiksi turvatarkastuksesta ja päihitteettömyyden valvonnasta päättää lakiehdotuksen 31 §:n mukaan vain valvoja tai muu Rikosseuraamuslai-

toksen virkamies. Turvatarkastuksen voi lakiehdotuksen 16 §:n mukaan suorittaa vain Rikosseuraamuslaitoksen virkamies.

30 §. Valvojan ja apuvalvojan tehtävät. Pykälän 2 momentin mukaan apuvalvojan tehtävänä on toimia valvojan apuna pykälän 1 momentissa säädetyissä tehtävissä. Perustuslakivaliokunnan mukaan estettä ei ole sille, että säädetään viranomaiskoneiston ulkopuolelta nimetyn henkilön oikeudesta avustaa valvojaa kotirauhan piiriin ulottuvien toimenpiteiden suorittamisessa. Perustuslakivaliokunnan mukaan lakiehdotuksen 6 ja 13 §:n lisäksi myös 30 §:n 2 momenttia tulee muuttaa niin, että säännöksestä käy ilmi, että tuomitun asuntoon rikkomuksen selvittämiseksi voi yksin mennä vain viranomainen. Tämä on edellytys lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että 2 momenttiin lisätään säännös, jonka mukaan apuvalvojalla on oikeus tehdä valvontakäyntejä tuomitun asuntoon ainoastaan valvojan tai muun Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen seurassa. Säännös koskee kaikkia 1 momentissa tarkoitettuja valvontakäyntejä, ei vain rikkomuksen selvittämiseksi tehtäviä käyntejä.

31 §. Päätösvalta. Ehdotettuun pykälään sisältyvät yksityiskohtaiset säännökset päätösvallan määräytymisestä eri asioissa. Lakiehdotuksen 20 §:ssä säädetään valvontarangaistuksen täytäntöönpanon keskeytyksestä, jos tuomitun epäillään rikkoneen tässä laissa säädettyjä velvollisuuksiaan eikä asiaa saada selvitettyksi välittömästi. Kysymys on tuomitun oikeusturvan kannalta tärkeästä asiasta. Lakivaliokunnan mielestä pykälään on aiheellista lisätä tätä koskeva säännös. Johdonmukaista on, että väliaikaisesta keskeyttämisestä päättää yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja, työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja tai rikosseuraamusesimies. Valiokunta ehdottaakin pykälän 2 momenttia täydentäväksi edellä tarkoitettulla tavalla.

Asian valiokuntakäsittelyn yhteydessä on tuotu esiin tarve säätää pykäläehdotuksessa mainittujen tapausten lisäksi myös siitä, kuka täy-

täntöönpanosta vastaava virkamies vastaa rangaistusajan laskemisesta. Lakivaliokunta toteaa, että voimassa olevaan vankeuslakiin ei sisälly vastaavaa sääntelyä vankeusrangaistusten laskemisesta. Koska valvontarangaistus kuitenkin on uusi seuraamusmuoto, on tärkeää, että laskemisessa noudatetaan yhdenmukaisia tulkintoja. Tämän vuoksi on tarkoituksenmukaista, että laissa määritetään se Rikosseuraamuslaitoksen virkamies, joka vastaa rangaistusajan laskemisesta, ja valiokunta ehdottaa tätä koskevan säännöksen lisäämistä pykälän 2 momenttiin. Valiokunnan mielestä luontevinta on, että rangaistusajan laskemisesta vastaa täytäntöönpanopäällikkö, jollainen on jokaisella kolmella rikosseuraamusalueella. Valiokunnan mielestä on myös perusteltua, että se virkamies, joka vastaa rangaistusajan laskemisesta, päättää myös ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä. Lisäksi, koska päätöksiä on paljon, on tärkeää, että niitä voi tehdä myös hänen sijaisenaan toimiva virkamies. Valiokunnan ehdotuksen mukaan sijaisesta määrättäisiin tarkemmin Rikosseuraamuslaitoksen työjärjestyksessä. Käytännössä tämä olisi useimmiten notaari. Koska lakivaliokunnan ehdottamassa säännöksessä säädetään myös ehdonalaiseen vapauteen päästämistä, tätä koskeva maininta tulee vastaavasti poistaa 2 momenttiin sisältyvästä yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan, apulaisjohtajan ja rikosseuraamusesimiehen päätöstoimivaltaa koskevasta luettelosta.

33 §. Keskusvalvonnan järjestäminen. Pykälän mukaan Rikosseuraamuslaitos järjestää valvontarangaistuksen täytäntöönpanon keskusvalvonnan valtakunnallisesti ja alueellisesti. Rikosseuraamuslaitos voi säännöksen mukaan myös hankkia ja tehdä sopimuksia keskusvalvonnan tietojärjestelmistä, niiden ylläpidosta sekä tietojärjestelmän teknisestä valvonnasta ja hälytyksen lähetys-, vastaanottamis- ja välityspalveluita yksityiseltä palveluntuottajalta, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Sopimuksessa tulee määrittellä valvonnassa käytettävät tietojärjestelmät, ohjelmistot, keskusvalvonnassa suoritettavat tehtävät, tehtäviä

hoitava henkilöstö ja muut vastaavat keskusvalvonnan asianmukaisen hoitamisen kannalta tarpeelliset seikat. Rikosseuraamuslaitoksen on huolehdittava, että työntekijöillä on tehtävässä tarvittava koulutus ja kokemus. Rikosseuraamuslaitos valvoo toiminnan asianmukaisuutta ja vastaa siitä, että keskusvalvontaa hoidetaan luotettavasti ja ammattitaitoisesti. Erillisen 2 momentissa olevan maininnan mukaan työntekijään sovelletaan tehtävässään kielilakia ja rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnosta ilmenee, että keskusvalvonnan hankkimisessa yksityiseltä palveluntuottajalta on kyse julkisen hallintotehtävän antamisesta yksityiselle. Perustuslakivaliokunnan mielestä säännöksessä tarkoitetut tehtävät ovat hyvin teknisuonteisia ja lähinnä Rikosseuraamuslaitosta avustavia. Laissa säädetään, mistä seikoista yksityisten tahojen kanssa tehtävien sopimusten tulee sisältää määräykset. Sääntely täyttää perustuslakivaliokunnan mielestä muutoinkin perustuslaissa asetetut edellytykset julkisen hallintotehtävän antamiselle muulle kuin viranomaiselle eikä näin ollen vaikuta lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen.

Lakivaliokunta pitää ehdotettua sääntelyä tarkoituksenmukaisena. Se katsoo perustuslakivaliokunnan tavoin, että henkilötietojen suojan turvaamiseksi sääntelyä on kuitenkin tarpeen täydentää sillä perusteluista (s. 50/I) ilmenevällä maininnalla, että säännöksessä tarkoitetuilla keskusvalvontatoimintaa hoitavan yrityksen työntekijöillä ei ole oikeutta päästä Rikosseuraamuslaitoksen rekistereihin.

36 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan valvontarangaistuksen käytännön valmistelujen yhteydessä on ilmennyt, että valtioneuvoston asetuksella olisi tarpeen antaa tarkemmat säännökset myös valvontarangaistuksen täytäntöönpanon aloittamisesta, täytäntöönpanoviranomaisten tehtävistä, täytäntöönpanomääräyksestä ja täytäntöönpanomenettelystä, menettelystä velvollisuuksien rikkomistapauksissa sekä menettelystä ehdonalaiseen vapauteen päästämi-

sessä. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään asetuksenantoa koskeva valtuussäännös myös näistä asioista.

37 §. Korvaus valvontarangaistukseen tuomitun aiheuttamasta vahingosta. Lakivaliokunta on selvyyden vuoksi täsmentänyt pykälän 1 momenttiin sisältyvää ilmaisua toimintavelvollisuuden suorittamispaikasta.

38 §. Viittaussäännös. Pykälässä säädetään valvontarangaistuksen suhteesta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 ja 75 §:n sekä asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:n nojalla tuomittavaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Säännöksen mukaan tällaisen vankeusrangaistuksen sijasta voidaan tuomita valvontarangaistus. Lakivaliokunta on edellä yleisperusteluissa mainituista syistä ehdottanut, että rikoslain 6 luvun 11 a §:ssä valvontarangaistuksen pituuden enimmäisrajaa lasketaan esitetystä kahdeksasta kuukaudesta kuuteen kuukauteen. Tästä seuraa, että valvontarangaistusta ei voida tuomita sellaisessa tapauksessa, jossa rangaistuksen pituudeksi tulisi enemmän kuin kuusi kuukautta. Käytännössä asevelvollisuuden tai siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta kieltäytyville voidaan joissakin tapauksissa tuomita yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Lakivaliokunta toteaa, että valvontarangaistus voidaan tuomita vain, jos kaikki rikoslain 6 luvun 11 a §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät. Selvyyden vuoksi lakivaliokunta ehdottaa lakiehdotuksen 38 §:ää tältä osin täsmennettäväksi.

3. Laki vankeuslain 4 luvun 1 ja 11 §:n muuttamisesta

4 luku. Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan

1 §. Vankilat. Vankeuslain nykyisen 4 luvun 1 §:n 2 momentin sanamuodon mukaan avolaitoksessa olevat vangit voivat oleskella ja liikkua vankilan tai sen osaston alueella, työpaikalla tai muussa toimipisteessä ilman välitöntä valvontaa. Nyt momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan avolaitoksessa vankeja voidaan valvoa vankilan tiloihin asennettavilla,

vangin haltuun annettavilla, vangin ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä.

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että se on aiemmin todennut vapausrangaistuksesta ja sen luonteesta johtuvan, että rangaistuslaitoksen selli ei ole perustuslaissa turvatu kotirauhan piiriin kuuluva (ks. PeVL 12/1998 vp, s. 5/II). Sama arvio voidaan perustuslakivaliokunnan mukaan esittää avovankilan tiloista. Vangin tarkkailuun oikeuttavat säännökset ovat kuitenkin merkityksellisiä perustuslaissa turvatu yksityiselämän suojan kannalta. Teknisen tarkkailun muodoista perustuslakivaliokunta on todennut teknisen katse- luvun olevan erityisen arkaluonteinen (ks. PeVL 12/1998 vp, s. 5/II). Siksi lakivaliokun- nan on perustuslakivaliokunnan mielestä vielä harkittava tällaisen tarkkailun välttämättömyyt- tä.

Lakivaliokunta toteaa, että teknisen tarkkai- lun osalta tarkoituksena on, että tällä lailla ei muuteta voimassa olevaa oikeustilaa. Lakivalio- kunta korostaa, että tämän lain säätämisen yh- teydessä sen toimeenpanoon käytettävät laitteet eivät saa mahdollistaa teknistä katselua ja kuun- telua laajemmalti kuin se jo nyt on sallittua ny- kyisen lainsäädännön mukaan.

Momentin säännöstä ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävästä teknisestä välineestä lakivaliokunta ehdottaa perustuslakivaliokun- nan lausunnon perusteella täsmennettäväksi siten, että kysymys on vangin ylle kiinnitet- tävästä laitteesta. Selvyyden vuoksi lakivalio- kunta korostaa, että säännös ei oikeuta valvo- maan päihitteettömyyttä vangin ranteeseen tai nilkkaan kiinnitettävän laitteen avulla.

Lisäksi lakivaliokunta on tehnyt 2 moment- tiin vähäisen kirjoitusteknisen korjauksen.

4. Laki rikosrekisterilain 2 ja 4 §:n muuttami- sesta

10 §. (Uusi). Hallituksen esityksessä esitetään rikosrekisterilain (770/1993) 2 §:ää muutet- tavaksi muun muassa siten, että rikosrekisteriin

merkitään tiedot tuomioistuinten ratkaisuista, joilla henkilö on Suomessa tuomittu valvonta- rangaistukseen (4. lakiehdotus). Samalla on tar- peen säätää siitä, milloin tieto poistetaan rikosrekisteristä. Kyseiseen 4. lakiehdotukseen ei kuitenkaan sisälly tätä koskevaa säännöstä. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että täl- lainen säännös lisätään rikosrekisterilain 10 §:n *1 momentin 2 kohtaan*. Valiokunnan ehdot- taman säännöksen mukaan tieto valvontaran- gaistuksesta poistetaan kymmenen vuoden ku- luttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäi- västä.

Valiokunnan ehdottaman muutoksen vuoksi myös lain *nimikettä ja johtolausetta* on muutet- tava.

5. Laki henkilötietojen käsittelystä rangais- tusten täytäntöönpanossa annetun lain 5 §:n muuttamisesta

5 §. Yhdyskuntaseuraamusrekisteri. Pykälän 1 momentin *6 kohdassa* esitetään säädettäväksi siitä, että yhdyskuntaseuraamusrekisteriin sisäl- tyvät valvontarangaistuksen toimeenpanosuun- nitelman sisältö ja muut täytäntöönpanoon liit- tyvät tiedot. Samalla 1 momentin voimassa ole- va 6 kohta siirretään *7 kohdaksi* ja siihen sisäl- tyvä viittaus muutetaan kattamaan myös uusi 6 kohta.

Eduskunta hyväksyi 24.6.2010 lain nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010). Mainitulla lailla kumotaan nuorista rikoksentekeijöistä annettu laki (262/1940). Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämi- sestä tulee voimaan 1.1.2011. Uuden lain voi- maan tultua nuorista rikoksista epäillyistä ei laa- dita henkilötutkintaa, vaan seuraamusselvitys. Tämän huomioon ottamiseksi nyt käsiteltävänä olevan 5 §:n 1 momentin 7 kohdassa on siinä oleva maininta henkilötutkinnasta muutettava maininnaksi seuraamusselvityksestä.

7 §. Valvonta- ja toimintarekisteri. (Uusi). Esi- tyksen mukaan valvontarangaistuksen toimeen- panosuunnitelman sisältö ja muut täytäntöön- panoon liittyvät tiedot sisällytetään edellä mai-

nittuun 5 §:ssä tarkoitettuun yhdyskuntaseuraamusrekisteriin. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen on saadun tiedon mukaan todettu tarpeelliseksi, että täytäntöönpanon aikaiset tiedot sisällytetään kuitenkin vankitietorekisteriin, tarkemmin sanottuna täytäntöönpanorekisteriin sekä valvonta- ja toimintarekisteriin. Tämä on tarpeen muun muassa siksi, että se palvelee paremmin noin viiden vuoden kuluttua käyttöön otettavan uuden yhteisen asiakastietojärjestelmän valmistelua. Voimassa olevan lain 6 §:ää täytäntöönpanorekisteristä ei tarvitse tämän mahdollistamiseksi muuttaa. Lain 7 §:ää valvonta- ja toimintarekisteristä on kuitenkin tarpeen täydentää. Sen vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että lain 7 §:ään lisätään uusi *3 momentti*, jonka mukaan valvonta- ja toimintarekisteri sisältää myös tiedot täsmennetyistä toimeenpanosuunnitelmista sekä muut valvontarangaistuksen täytäntöönpanossa ja valvonnassa välttämättä tarvittavat tiedot.

Lakivaliokunnan ehdottamasta uudesta 7 §:n 3 momentista seuraa, että myös lain *nimikettä* ja *johtolausetta* on muutettava.

6. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

24 §. Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat. Pykälän *1 momentin 27 kohtaan* esitetään lisättäväksi maininta asiakirjoista, jotka sisältävät tietoja valvontarangaistuksen edellytysten selvittämisestä ja toimeenpanosuunnitelmasta. Hallituksen esitykseen sisältyvän 2. lakiehdotuksen 9 §:ssä tarkoitettu täsmennetty toimeenpanosuunnitelma sisältää vastaavalla tavalla salassa pidettäviä tietoja. Koska 2. lakiehdotuksessa näistä asiakirjoista säädetään erikseen, on selvyuden vuoksi aiheellista mainita ne erikseen myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain puheena olevassa kohdassa.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että 7. ja 8. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

että 1.—6. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että hyväksytään kaksi lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 1 §:n 1 momentti, 7 luvun 7 § ja 8 luvun 11 §, sellaisina kuin ne ovat, 6 luvun 1 §:n 1 momentti ja 7 luvun 7 § laissa 515/2003 ja 8 luvun 11 § laissa 297/2003, sekä

lisätään 6 lukuun uusi 11 a § seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä1 §
(Kuten HE)

11 a §

Valvontarangaistus

Rikoksenteikijä, joka tuomitaan enintään *kuuden* kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen, tuomitaan sen sijasta samanpituiseen valvontarangaistukseen, jos:

(1 kohta kuten HE)

2) valvontarangaistuksen tuomitsemiselle ei ole *katsottava olevan* aikaisemmin tuomituista valvontarangaistuksista tai ehdottomista vankeusrangaistuksista eikä kysymyksessä olevan rikoksen laadusta aiheutuvaa estettä; ja

(3 kohta kuten HE)

Valvontarangaistuksen tuomitsemisen edellytyksenä on myös, että rikoksenteikijä on antanut suostumuksensa rangaistuksen tuomitsemiseen valvontarangaistuksena ja että hänen kanssaan samassa asunnossa asuvat täysi-ikäiset ovat *omasta vakaasta tahdostaan* suostuneet

valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon kyseisessä asunnossa. Edellytyksenä on lisäksi, että rikoksenteikijälle voidaan määrätä valvontarangaistuksesta annetun lain (/) 2 §:ssä tarkoitettu velvollisuus pysyä asunnossaan ja osallistua hänelle määrättyyn toimintaan ja että rikoksenteikijän voidaan olettaa suoriutuvan valvontarangaistuksesta. *Valvontarangaistusta ei saa tuomita ilman toimeenpanosuunnitelmaa. Asunnossa asuvien alaikäisten mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisesta säädetään valvontarangaistuksesta annetun lain 8 §:n 3 momentissa.*

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta7 §
(Kuten HE)

8 luku

Vanhentumisesta11 §
(Kuten HE)

2.

Laki**valvontarangaistuksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset1 §
(Kuten HE)

2 §

Valvontarangaistus

Valvontarangaistus on ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tuomittava rangaistus, jonka suorittamista valvotaan teknisillä välineillä ja muilla tässä laissa säädetyillä tavoilla.

Valvontarangaistuksen sisältönä on tuomitun velvollisuus pysyä asunnossaan sekä (poist.) osallistua hänelle määrättyyn toimintaan. Valvontarangaistus voidaan panna täytäntöön muussakin sopivassa paikassa, jossa tuomittu on hoidettavana tai jossa hän muutoin oleskelee.

3 §
(Kuten HE)

4 §
Poistuminen asunnosta

Tuomittu saa poistua asuntonsa ulkopuolelle ainoastaan 9 §:ssä tarkoitettussa toimeenpanosuunnitelmassa ja viikoittaisessa aikataulussa määrättyllä tavalla, jollei 17 §:stä muuta johdu.

5 §
(Kuten HE)

6 §
Valvonta

Valvontarangaistukseen tuomittua valvotaan hänen asuntoonsa asennettavilla, tuomitun haltuun annettavilla taikka tuomitun ylle ranteseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. *Tässä tarkoitettu tekninen väline ei saa mahdollistaa kotirauhan piiriin ulottuvaa, pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 1 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä teknistä katselua.*

Rikosseuraamuslaitoksen on pidettävä riittävästi yhteyttä tuomittuun ja paikkaan, jossa tuomittu osallistuu hänelle määrättyyn toimintaan, sekä tehtävä valvontakäyntejä tuomitun asuntoon ja paikkaan, jossa tuomittu osallistuu toimintaan. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä ja hänen seurassaan olevalla 29 §:ssä tarkoitettulla apuvalvojalla on oikeus asunnossa pysymisvelvollisuuden ja päihteettömyyden valvomiseksi ennalta ilmoittamatta päästä tuomitun asuntoon. Valvontakäynneillä on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä. Valvonta on

toteutettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

2 luku

Valvontarangaistuksen edellytysten selvittäminen

7 §

Edellytysten selvittäminen ja toimeenpanosuunnitelma

(1—3 mom. kuten HE)

Tuomioistuimien saa tuomita rikoksesta epäillyn valvontarangaistukseen vain, jos siihen on tuomioistuimen arvion mukaan 1 momentissa tarkoitettun selvityksen perusteella edellytykset ja tuomioistuimelle on ennen rangaistuksen tuomitsemista toimitettu valvontarangaistuksen toimeenpanosuunnitelma. (Uusi 4 mom.)

8 §

Menettely edellytysten selvittämisessä ja toimeenpanosuunnitelmaa tehtäessä

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Toimeenpanosuunnitelmaan on liitettävä valvontarangaistuksen suorittamiseen käytettäväksi suunnitellussa asunnossa asuvien täysikäisten kirjallinen suostumus valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ja täytäntöönpanoon liittyviin valvontakäynteihin asunnossa. Suostumuksen tulee sisältää rikoslain 6 luvun 11 a §:n 2 momentissa tarkoitettu vakuutus siitä, että suostumus on annettu omasta vakaasta tahdosta. Alle 18-vuotiaan mielipide on selvítettävä ja häntä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa siten kuin lastensuojelulain (417/2007) 20 §:ssä säädetään. Mielipide on kirjattava suunnitelmaan liitettävään asiakirjaan. Valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

3 luku

Valvontarangaistuksen täytäntöönpano

9 §

Toimeenpanosuunnitelman täsmäminen

Rikosseuraamuslaitos laatii ja vahvistaa täsmennetyn valvontarangaistuksen toimeenpanosuunnitelman viipymättä, kun rangaistus on 11 §:ssä tarkoitettulla tavalla tullut täytäntöön pantavaksi. Täsmennettyyn toimeenpanosuunnitelmaan on merkittävä rangaistuksen *arvioitu alkamispäivä*. Täsmennetty suunnitelma sisältää koko valvontarangaistuksen täytäntöönpanon aikaa koskevat, 7 §:ssä tarkoitettua suunnitelmaa tarkemmat tiedot ja määräykset:

(1—8 kohta kuten HE)

(2 mom. kuten HE)

10 §

(Kuten HE)

11 §

Valvontarangaistuksen suorittamisaika

Valvontarangaistuksen täytäntöönpano on aloitettava viipymättä ja valvontarangaistus on suoritettava loppuun vuoden kuluessa siitä, kun tuomio on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, jollei 3 momentista muuta johdu. *Useaa valvontarangaistusta jäljempänä 22 §:ssä tarkoitettulla tavalla täytäntöönpanossa määräämällä on kuitenkin yksi vuosi ja kuusi kuukautta luetuna viimeisenä täytäntöönpanokelpoiseksi tulleesta tuomiosta.*

Valvontarangaistuksen suorittaminen alkaa päivänä, jona *täsmennetyn* toimeenpanosuunnitelman vahvistamisen jälkeen rangaistuksen täytäntöönpanossa tarpeelliset tekniset valvontavälineet on asennettu tai annettu tuomitun haltuun. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus päästä tuomitun asuntoon teknisten valvontavälineiden asentamista, korjaamista ja poisottamista varten. *Muutoin valvontarangaistuksen pituuden laskemisessa noudatetaan so-*

veltuvien osin, mitä vankeuslain (767/2005) 3 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun enimmäisaikaan ei lasketa aikaa, jonka valvontarangaistus on 19 §:ssä tarkoitettua syystä ollut keskeytettyä, eikä aikaa, joksi valvontarangaistuksen suorittamisen aloittaminen on kielletty. Enimmäisaikaan ei lasketa myöskään aikaa, jonka valvontarangaistus on ollut väliaikaisesti keskeytettyä 20 §:ssä tarkoitettua syystä tai tilapäisesti keskeytettyä 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua syystä taikka joksi valvontarangaistuksen aloittaminen tai jatkaminen on kielletty 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua syystä. Jos valvontarangaistuksen täytäntöönpanoa ei voida aloittaa tämän pykälän 1 momentissa säädettyssä ajassa sen vuoksi, että tuomittu on tutkintavankina, suorittamassa muuta rangaistusta tai aikaisempi valvontarangaistus on keskeytetty, noudatetaan, mitä jäljempänä 21 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

12 §

(Kuten HE)

13 §

Tuomitun yleiset velvollisuudet

Valvontarangaistukseen tuomittu on velvollinen:

(1—6 kohta kuten HE)

7) päästämään valvontatehtävänsä suorittavan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ja hänen seurassaan olevan apuvalvojan asuntoonsa.

14—16 §

(Kuten HE)

17 §

Tilapäinen poikkeaminen velvollisuudesta osallistua toimintaan tai pysyä asunnossa

Tuomitulle voidaan yksittäistapauksessa antaa lupa tilapäiseen poikkeamiseen 9 §:ssä tarkoitettuun toimeenpanosuunnitelmaan sisäl-

tyvästä velvollisuudesta, jos se on välttämätöntä tuomitun sairastumisen tai muun rangaistuksen täytäntöönpanoon vaikuttavan ennalta arvaamattoman tapahtuman vuoksi. *Tuomittu on velvollinen viivytyksettä ilmoittamaan edellä tarkoitusta syystä Rikosseuraamuslaitokselle.*

Tuomittu voi poiketa 9 §:ssä säädetystä velvollisuudesta ilman etukäteen saatua lupaa, jos poikkeaminen on 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa välttämätöntä pakottavista syistä. Tuomittu on velvollinen ilmoittamaan asiasta viivytyksettä Rikosseuraamuslaitokselle.

18 §

Velvollisuuksien rikkominen

Jos tuomitun epäillään *muutoin kuin jäljempänä 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla* rikkoneen 13—15 tai 17 §:ssä tarkoitettuja velvollisuuksiaan, Rikosseuraamuslaitoksen on tehtävä asiasta selvitys. Selvitystä tehtäessä tuomitulle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Jos tuomitun todetaan menetelleen tässä laissa säädettyjen velvollisuuksiensa vastaisesti, Rikosseuraamuslaitoksen on annettava hänelle kirjallinen varoitus.

(2 mom. kuten HE)

19 §

Törkeä velvollisuuksien rikkominen

Jos tuomittu ei aloita rangaistuksen suorittamista tai jättää suorittamisen kesken eikä hänellä ole menettelyynsä hyväksyttävää syytä, syyllistyy rikokseen, *josta on seuraamuksena ankarampi rangaistus kuin sakkoa*, taikka hänelle annetusta kirjallisesta varoituksesta huolimatta *uudelleen* menettelee tässä laissa säädettyjen velvollisuuksiensa vastaisesti tai muutoin tahallisesti ja törkeästi rikkoo tässä laissa säädettyjä velvollisuuksiaan, Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi. Samalla on kiellettävä valvontarangaistuksen täytäntöönpanon aloittaminen tai keskeytettävä rangaistuksen täytäntöönpano, jos se on jo aloitettu.

20 §

Väliaikainen keskeytys

Rikosseuraamuslaitos voi väliaikaisesti keskeyttää valvontarangaistuksen tai sen jäljellä olevan osan täytäntöönpanon, jos tuomitun epäillään rikkoneen tässä laissa säädettyjä velvollisuuksiaan eikä asiaa saada selvitettyksi välittömästi. Keskeytys saa olla enintään yhden kuukauden pituinen. *Rangaistusaika ei kulu keskeytyksen aikana.*

21 §

Este valvontarangaistuksen suorittamiselle

Rikosseuraamuslaitos voi tilapäisesti keskeyttää valvontarangaistuksen täytäntöönpanon yhteensä enintään yhdeksi vuodeksi, jos valvontarangaistuksen suorittamiselle loppuun rangaistusaikana on sairaudesta, tapaturmasta tai muusta vastaavasta hyväksyttävästä syystä aiheutuva este. *Rangaistusaika ei kulu keskeytyksen aikana.*

(2 ja 3 mom. kuten HE)

22 §

Usean valvontarangaistuksen täytäntöönpano

Samaan aikaan täytäntöön pantavina olevat valvontarangaistukset lasketaan niitä täytäntöönpanaessa yhteen. Valvontarangaistusten 24 §:ssä tarkoitettujen määräosien yhteenlaskettu kesto rikoslain 6 luvun 13 §:n vähennykset huomioon ottaen on enintään yksi vuosi. Rikosseuraamuslaitoksen on tarvittaessa tarkistettava toimeenpanosuunnitelma rangaistuksen pitenemisen edellyttämällä tavalla.

23 §

Suostumuksen peruuttaminen ja olosuhteiden muutos

Jos valvontarangaistukseen tuomitun kanssa samassa asunnossa asuva (*poist.*) perustellusta syystä kirjallisesti peruuttaa 8 §:n 3 momentissa

tarkoitettun suostumuksensa, Rikosseuraamuslaitoksen on selvitettävä, voidaanko valvontarangaistus panna täytäntöön muussa asunnossa, vai onko asia saatettava tuomioistuimen käsiteltäväksi.

(2—4 mom. kuten HE)

24 §

Ehdonalainen vapaus ja koeaika

Valvontarangaistukseen tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen noudattaen rikoslain 2 c luvun 5—7 §:n säännöksiä ja ottaen huomioon mahdollinen rikoslain 6 luvun 13 §:n nojalla tehtävä vähennys. Samalla kertaan täytäntöön pantavia valvontarangaistuksia suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun valvontarangaistuksista on pantu täytäntöön aika, joka saadaan laskemalla yhteen kustakin valvontarangaistuksesta siihen sovellettava rikoslain 2 c luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräosa. Määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon. Kun tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen, alkaa koeaika, joka on jäljellä olevan jäännösrangaistuksen pituinen.

Valvontarangaistuksen täytäntöönpanon viimeisenä päivänä Rikosseuraamuslaitos poistaa käytöstä ja ottaa haltuunsa valvontarangaistuksen täytäntöönpanossa käytetyt tekniset valvontalaitteet.

Jos tuomittu tekee koeaikana rikoksen, (poist.) sovelletaan, mitä rikoslain 2 c luvun 14 §:ssä säädetään jäännösrangaistuksen määrittämisestä täytäntöön pantavaksi.

4 luku

Vankeudeksi muuntaminen

25 §

(Kuten HE)

26 §

Valvontarangaistuksen sijaan tuomittava rangaistus

(1 mom. kuten HE)

Jos tuomitun suoritettavana on ollut useita valvontarangaistuksia, yhteenlaskettujen valvontarangaistusten suorittamatta oleva osa on muunnettava ehdottomaksi vankeudeksi. Jos muunnettu vankeusrangaistus johtaisi eri määrösten soveltamiseen, täytäntöönpanossa noudatetaan, mitä rikoslain 2 c luvun 6 §:ssä säädetään ehdonalaisesta vapauttamisesta yhteisestä rangaistuksesta.

27 §

Uusi vankeusrangaistus

Jos syyttäjä päättää syyttää valvontarangaistusta suorittavaa tai siihen tuomittua rikoksesta, josta voi syyttäjän arvion mukaan olla seuraamuksena ehdotonta vankeutta, syyttäjä voi valvontarangaistuksen täytäntöönpanon kieltämiseksi ilmoittaa asiasta Rikosseuraamuslaitokselle. Rikosseuraamuslaitoksen on ilmoituksen saatuaan kiellettävä valvontarangaistuksen täytäntöönpanon aloittaminen tai jatkaminen.

Tuomitessaan aiemmin valvontarangaistukseen tuomitun henkilön ehdottomaan vankeusrangaistukseen sellaisen rikoksen johdosta, jonka tuomittu on tehnyt ennen hänen päästämistään ehdonalaiseen vapauteen, tuomioistuin voi kieltää aloittamasta tai jatkamasta valvontarangaistuksen täytäntöönpanoa. Kieltäessään aiemmin tuomitun valvontarangaistuksen täytäntöönpanon tuomioistuimen on määrättävä, että suorittamatta oleva osa valvontarangaistuksesta on suoritettava vankeutena.

(3 mom. kuten HE)

28 §

Suoritetun valvontarangaistuksen huomioon ottaminen

Kun valvontarangaistukseen tuomittu tuomitaan uuteen rangaistukseen 21 §:n 3 momen-

tissa, 26 §:ssä tai 27 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, *(poist.) muuntamisessa* yksi päivä tai päivän osa suoritettua valvontarangaistusta vastaa yhtä päivää vankeutta. *Muuntamisessa* noudatetaan tuomitulle edullisinta laskutapaa.

Jos tuomittu 12 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa muutoksenhaun johdosta tuomitaan *vankeusrangaistukseen, Rikosseuraamuslaitoksen on vähennettävä täytäntöönpantavasta vankeusrangaistuksesta määrä, joka vastaa valvontarangaistuksesta suoritettua osaa. Vastaava vähennys on tehtävä, kun tuomioistuin on kieltänyt valvontarangaistuksen täytäntöönpanon, muttei ole määrännyt vankeusrangaistuksena täytäntöönpantavaksi jäävän rangaistuksen pituutta. Jos tuomittu on päässyt valvontarangaistuksesta ehdonalaiseen vapauteen, noudatetaan vastaavasti, mitä vankeuslain 3 luvun 6 §:ssä säädetään erotuksen täytäntöönpanosta. Vähentämisessä noudatetaan muutoin, mitä 1 momentissa säädetään.*

5 luku

Valvoja, apuvalvoja ja päätöksenteko

29 §
(Kuten HE)

30 §

Valvojan ja apuvalvojan tehtävät

(1 mom. kuten HE)

Apuvalvojan tehtävänä on toimia valvojan apuna 1 momentissa säädettyissä tehtävissä. *Apuvalvojalla on oikeus tehdä valvontakäyntejä tuomitun asuntoon ainoastaan valvojan tai muun Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen seurassa.* Apuvalvojan on lisäksi noudatettava Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen hänelle valvontarangaistuksen täytäntöönpanoa varten antamia määräyksiä sekä ilmoitettava tälle, jos tuomittu ei täytä velvollisuuksiaan. Valvojan ja apuvalvojan on kohdeltava tuomittua asianmukaisesti sekä niin, ettei tuomitulle ja hänen kans-

saan samassa asunnossa asuville aiheudu tarpeettomasti haittaa.

31 §

Päätösvalta

(1 mom. kuten HE)

Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja, työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja tai rikosseuraamusesimies päättää 18 §:ssä tarkoitettun varoituksen antamisesta, 20 §:ssä tarkoitettua väliaikaisesta keskeytyksestä, 21 §:ssä tarkoitettua rangaistuksen tilapäisestä keskeytyksestä esteen vuoksi, 23 §:ssä tarkoitettun suostumuksen peruuttamisen aiheuttamista seurauksista *(poist.)* ja 15 §:ssä tarkoitettun verinäytteen ottamisesta. *Täytäntöönpanopäällikkö tai työjärjestyksessä määrätty muu virkamies vastaa rangaistusajan laskemisesta ja päättää ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä.*

(3 mom. kuten HE)

6 luku

Erinäiset säännökset

32 §
(Kuten HE)

33 §

Keskusvalvonnan järjestäminen

(1 mom. kuten HE)

Jos keskusvalvontaa hoidetaan 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sopimuksen perusteella, oikeudesta päättää keskusvalvonnassa syntyvien asiakirjojen luovuttamisesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 14 §:n 1 momentissa ja keskusvalvontatoimintaa hoitavan yrityksen työntekijän vaitiolovelvollisuudesta saman lain 23 §:ssä. *Keskusvalvontatoimintaa hoitavan yrityksen työntekijällä ei ole oikeutta päästä Rikosseuraamuslaitoksen rekistereihin.* Työntekijään sovelletaan tehtävässään kielilakia ja rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

34 ja 35 §
(Kuten HE)

36 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset täytäntöönpanon aloittamisesta, täytäntöönpanoviranomaisten tehtävistä, täytäntöönpanomääräyksestä, täytäntöönpanomenettelystä, apuvalvojan määräämiseen liittyvästä menettelystä, valvontarangaistukseen liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä, turvatarkastuksesta ja sen kirjaamisesta, valvontarangaistukseen tuomitun epäillyn päihtymystilan toteamisesta ja kirjaamisesta, valvontarangaistukseen tuomitun velvollisuuksien rikkomisen selvittämisestä ja kirjaamisesta, valvontarangaistuksen keskeytyksen kirjaamisesta, menettelystä velvollisuuksien rikkomistapauksissa, 3 §:ssä tarkoitetuksi toiminnaksi hyväksyttävästä toiminnasta, menettelystä ehdonalaiseen vapauteen päästämässä sekä epäillylle tai tuomitulle aiheutuneiden matkakustannusten korvaamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

(2 mom. kuten HE)

37 §

Korvaus valvontarangaistukseen tuomitun aiheuttamasta vahingosta

Edellä 3 §:ssä tarkoitettujen toimintavelvollisuuden suorittamispaikalle ja sen henkilökun-

taan kuuluvalle sekä sivulliselle korvataan valtion varoista esine- ja henkilövahinko, jonka tuomittu on aiheuttanut huolimattomuudellaan valvontarangaistukseen kuuluvaa palkatonta työtä tehdessään.

(2 mom. kuten HE)

38 §

Viittaussäännös

Siviilipalveluslain (1446/2007) 74 tai 75 §:n taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:n nojalla tuomittavan vankeusrangaistuksen sijasta voidaan tuomita valvontarangaistus, jos rikoslain 6 luvun 11 a §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät. Tällaisen valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon sovelletaan, mitä siviilipalveluslain 74 ja 75 §:ssä, 81 §:n 2—4 momentissa ja 82—85 §:ssä sekä asevelvollisuuslain 118 §:ssä säädetään vankeusrangaistuksesta ja ehdonalaisestä vapauttamisesta. Muilta osin valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon sovelletaan tätä lakia.

7 luku

Voimaantulo

39 §
(Kuten HE)

3.

Laki

vankeuslain 4 luvun 1 ja 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan vankeuslain (767/2005) 4 luvun 1 §:n 2 momentti ja 11 §, sellaisena kuin niistä on 4 luvun 11 § osaksi laissa 89/2010, seuraavasti:

4 luku

Saapuminen ja sijoittaminen vankilaan

1 §

Vankilat

Avolaitoksessa olevat vangit voivat oleskella ja liikkua vankilan tai sen osaston alueella, työpaikalla ja muussa toimintapisteessä ilman välitöntä valvontaa. Avolaitoksessa vankeja voi-

daan valvoa vankilan tiloihin asennettavilla, vangin haltuun annettavilla *taikka* vangin *ylle* ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä.

11 §

(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

4.**Laki****rikosrekisterilain (poist.) muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 2 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentin 3 kohta ja 4 momentti ja 10 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n 1 momentti laissa 1458/2007, 4 §:n 1 momentin 3 kohta ja 4 momentti laissa 141/2001 ja 10 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 523/2001, seuraavasti:

2 ja 4 §
(Kuten HE)

sesta ja yhdyskuntapalvelusta kymmenen vuoden kuluttua sekä

10 § (*Uusi*)

lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä.

Rikosrekisteristä poistetaan tieto

2) ehdottomasta, enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksesta, *valvontarangaistuk-*

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

5.**Laki****henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain 5 ja 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain (422/2002) 5 §:n 6 kohta sekä

lisätään 5 §:ään uusi 7 kohta ja 7 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

5 §

Yhdyskuntaseuraamusrekisteri

Yhdyskuntaseuraamusrekisteri sisältää yhdyskuntaseuraamuksen tuomitsemisen ja täytäntöönpanon kannalta tarpeelliset tiedot yhdyskuntaseuraamusta suorittavasta henkilöstä. Näitä tietoja ovat:

(6 kohta kuten HE)

7) 2—6 kohdassa mainittuja seuraamuksia varten laadittaviin *seuraamusselvityksiin*, soveltuvuusselvityksiin sekä muihin valmisteleviin toimenpiteisiin ja lausuntoihin liittyvät tiedot.

7 § (Uusi)

Valvonta- ja toimintarekisteri

Valvonta- ja toimintarekisteri sisältää myös tiedot valvontarangaistukseen tuomitun täsmennetyistä toimeenpanosuunnitelmasta sekä muut valvontarangaistuksen täytäntöönpanossa ja valvonnassa välttämättä tarvittavat tiedot.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

6.

Laki**viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 27 kohta, sellaisena kuin se on laissa 385/2007, seuraavasti:

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

27) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta syytetylle tehdystä oikeuspsykiatrisesta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksenteijästä laaditusta henkilötutkinnasta, nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelmasta, vankeusrangaistuksen sijasta suoritettavan yhdys-

kuntapalvelun soveltuvuusselvityksestä, valvontarangaistuksen edellytysten selvittämisestä ja toimeenpanosuunnitelmasta, *täsmennetyistä toimeenpanosuunnitelmasta*, rangaistusajan suunnitelmasta, vapauttamissuunnitelmasta, valvontasuunnitelmasta sekä pitkäaikaisvangin vapauttamismenettelyä varten annetusta lausunnosta;

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotukset

- 1 Eduskunta edellyttää, että valvontarangaistuksen käyttöönotolla ei aiheuteta kunnille lisäkustannuksia.
- 2 Eduskunta edellyttää, että oikeusministeriö antaa lakivaliokunnalle selvityk-

sen valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskevan lainsäädännön toimeenpanosta kahden vuoden kuluessa siitä, kun valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö on tullut voimaan.

Helsingissä 9 päivänä joulukuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Janina Andersson /vihr
vpj. Anna-Maja Henriksson /r
jäsen. Esko Ahonen /kesk
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /kok
Krista Kiuru /sd
Jari Larikka /kok
Outi Mäkelä /kok

Raimo Piirainen /sd
Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /kesk
Kari Uotila /vas
Mirja Vehkaperä /kesk
vjäs. Leena Harkimo /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan otettavaksi käyttöön uusi rikosoikeudellinen seuraamus, valvontarangaistus. Ehdotettava rangaistus suoritettaisiin vapaudessa, mutta tuomittua valvotaisiin rangaistuksen aikana sekä teknisin välinein että muilla tavoin. Toteutuessaan esitys olisi merkittävä kriminaalipoliittinen suunnanmuutos, sillä vakavistakin rikoksista voisi selvitä ilman vankilarangaistusta. Tämän vuoksi muutokselle pitäisi ennen sen toteuttamista saada laaja yhteiskunnallinen hyväksyntä.

Schengen-sopimuksen myötä useiden EU-maiden rikolliset ovat päässeet helposti Suomeen. Tämän seurauksena ulkomaalaiset ovat Suomen vankiloissa selvästi yliedustettuna — heidän osuutensa koko väestöstä on 2—3 prosenttia, mutta vankiloiden noin 3 500 vangista jo yli 10 prosenttia on ulkomaalaisia. Ongelma korostuu erityisesti eteläisessä Suomessa. Esimerkiksi Vantaan ja Jokelan vankiloissa ulkomaalaisten vankien osuus oli vuonna 2009 yli 30 prosenttia ja Keravan vankilassa yli 20 prosenttia. Ensisijaisesti tulisikin pyrkiä siirtämään Suomessa rangaistustaan suorittavat ulkomaalaiset vangit kotimaidensa vankiloihin, ennen kuin otetaan käyttöön tällaisia uusia rikosoikeudellisia seuraamuksia, joilla pyritään välttämään rangaistusten suorittaminen vankilassa.

Samaan aikaan, kun osa vankiloista on yliasutettuja, rikosseuraamusalan henkilökunnan kokonaismäärä on valtion tuottavuusohjelman vuoksi laskenut vuosina 2007—2009 noin sadalla henkilötyövuodella. Lain valmistelussa ei ole otettu huomioon, että Suomessa ei ole organisaatiota ja henkilöstöä suorittamaan uuden rangaistusmuodon ohjausta ja valvontaa riittävässä määrin, sillä jo nyt vankeinhoidon henkilökunta työskentelee äärimmäisen kuormittavissa oloissa.

Uudella valvontarangaistuksella ei ole rikoksia ennalta ehkäisevää vaikutusta, eikä se edesauta harmaan talouden torjuntaa, koska valvontarangaistukseen tuomittu voi jatkaa rikollista toimintaa asunnostaan käsin.

Valvontarangaistukseen siirtyminen tarkoittaisi lisäksi sitä, että vankeinhoitoon liittyvien terveyspalveluiden ja päihdeongelmien hoidon kustannukset siirtyisivät valtiolta jo muutenkin talousvaikeuksien kanssa painiskeleville kunnille. Jo tällä hetkellä monissa kunnissa kaikki päihdehuolto- ja palvelujen tarpeessa olevat asukkaat eivät niitä riittävässä määrin saa. On vaarana, että mikäli valvontarangaistusta suorittavien päihdehoito säilytetään kuntien vastuulle, he saattavat jäädä kokonaan ilman päihdehuolto- ja palveluja.

Esityksen valmistelussa rikoksen uhrin näkökulmaa ei ole riittävästi huomioitu. Kun vakavastakin rikoksesta voidaan tuomita valvontarangaistukseen, uhri voi kokea, että tekijä ei saa riittävästi rangaistusta teostaan. Tällä voi olla myös laajemmin vaikutusta uuden rangaistusmuodon yhteiskunnalliseen hyväksyntään.

Tuottavuusohjelman tiukka noudattaminen ja ulkomaalaisten vankien suuri määrä sekä siitä aiheutuva vankiloiden yliasutus eivät saa johtaa siihen, että vakavistakin rikoksista voi selviytyä ilman asianmukaista rangaistusta. Perinteisesti valtion vankeinhoidon kontolle kuuluvia terveydenhuollon ja päihdehoidon kustannuksia ei myöskään saa siirtää kuntien vastuulle. Hallituksen esitys uudesta valvontarangaistuksesta perustuu kaiken kaikkiaan puutteelliseen valmistelutyöhön, ja sen toteuttamiseksi ei ole esitetty riittäviä resursseja.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotukset hylätään.

LaVM 30/2010 vp — HE 17/2010 vp

Vastalause

Helsingissä 9 päivänä joulukuuta 2010

Pirkko Ruohonen-Lerner /ps